

Felsefe Tarihi

İnsan ilk kez toprağı kazıp içine tohum ektiğinde, medeniyet başladı. İnsan toprağı ektiğı tohumlarda güneşin sevgisini gördüğünde, din başladı. İnsan güneşi, bir şükran ilahisiyle yücelttiğinde, sanat başladı. İnsan toprağın ürününü yiyip sindirdiğinde, felsefe başladı.

Halil Cibran

Türklerin dünya görüşünü, hayat felsefelerini anlamak için 'İT ÖK' tabiri yani "İmpuls Rabbi" yada "İmpuls Gnosisi" kapsamındaki prensibi bilmek gerekir. **Erken Türkler, OQ'lar (Kıpçaklar), ON'lar (Tunguzlar) başarılarının kaynağının Kozmos'u yöneten Rab'bın (ÖK"ün) kendilerine verdiği 'impuls' olduğuna inanıyorlardı. Gumilev'in ihtiras (Passion) dediğı bu itki (impuls), Türklerdeki Hakan, Kağan, Başbuğ profillerinde gözlemlenen ve Tam Bağımsızlık, Birlik gibi değerleri besleyen ve biz Türkiye Türklerinin 'Kuvvayı Milliye' ruhu dediğimiz tutkudur.**

Günümüzde Avrupamerkezci dünya bilim anlayışı hakimdir. Sadece tarih alanında değil, fenni ve sosyal bilimlerin tamamında geçerli kural, Avrupamerkezci anlayıştır. Tarih anlayışında da felsefede de sanatta da bu böyledir. Ve geleneksel bir yapı halini almıştır. Avrupamerkezcilik, feodal Avrupa'nın birbirine geçmiş sınırlarında ortaya çıktıktan sonra, bilinen dünyanın kalan kısmını kendi bilimsel-teknolojik seviyesine göre değerlendiren Avrupalı halkların dünyadaki gelişimin ön safında yer aldıkları bir sırada yayıldı.¹ Avrupalı halkların problemlerini inceleyen batılı bilim adamları, ilk olarak kendi problemlerini ve ihtiyaç duydukları olguları ele alarak/inceleterek diğer halkları görmezlikten geldiler. Böylelikle doğan Avrupamerkezcilik, tarih biliminde kendi pozisyonunu sağlamlaştırdı. Avrupamerkezcilik bir bilim değil, öncelikle Avrupalılar'ın çıkarlarıyla ilgili tarihi meselelerin halinde Avrupa'nın en başından beri sadece Avrupalılara ait olduğunu, Asya'nın pekçok bölgesinde yalnızca Avrupalıların yaşadıklarını, kendilerinin dışında kalan halkların bugün yaşadıkları topraklara oldukça geç dönemlerde çıkıp geldiklerini ispat etmeye çalışan Avrupalıların, daha geniş kapsamıyla Avrupalıların ideolojisidir.

Avrupamerkezci geleneksel tarih biliminde, Türkleri göçebe bir halk olarak ifade etmekte ve Türklerin tarih sahnesine çıkışını ise M.S. 8 yy. olarak belirtmektedir. Bununla birlikte 'Kavimler Göçü'nü

¹¹ Zekiye, M.Z., Türklerin ve Tatarların Kökeni, Selenge Y., İstanbul, 2007, s.27

kanıt olarak sunarak, Türklerin ilk kez kavimler göçünde Avrupa'ya yönelik bir göç hareketine giriştiğini, göçebe bir halk olan Türklerin, tarihten silindiğini göstermeye çalışmışlardır. Taki Göktürklerle kadar.. fakat elbette ki Avrupamerkezci bu anlayış, büyük bir gerçeği gizlemek ve hedef sapıtırarak yalanlar üzerine kurulu bir tarih anlayışı ortaya koymaktadır. Bu tarihin içinde de kurgusal bir bilim, sanat, felsefe, teknoloji, edebiyat, kültür yazmaktadırlar. **İşin doğrusu şudur: Proto-Türkler göçebe değil, Göçmen'dir. Göç ettikleri coğrafyalara kültürlerini ve kurumlarını da götürmektedirler. Türk tarihi yaklaşık 40.000 yıllık, Türk devlet tarihi 12.500 yıllıktır.**

Avrupamerkezci anlayışa göre Türkler 4.yy'da batıya göç etmiş, sonraki yüz küsür yıl tarihten silinmişler ve 5.yy'dan sonra Avarlar olarak tekrar saldırıya geçmiş, 7.yy'da Bolgarlar ve Hazarlar ortaya çıkmış, 8.yy'da peçenekler Avrupaya girmeye başlıyor, 9.-10.yy'da Kıpçak akınları, 13.yy'da Tatar akınları görülüyor..bu kurgu tarih anlatısında türkler her 100-150 yıllık süreçlerde ortaya çıkıp, Altaylar yada Sibiry hinterlandından çok daha yaşanılabilir Avrupa'ya geliyor ve silinip gidiyorlar. Esasen Türkler, değişik adlar altında M.Ö.17.000'lerden beri Avrupa'ya akınlar düzenlemekte ve iskan siyaseti izlemekteydiler. Bu göçmen hareketleriyle birlikte Avrupa'ya medeniyet getirmişlerdir. **Avusturya-İtalya arasında bulunan Piacenza'da² 1877'de Etrüsklere ait olarak bulunmuş olan Piacenza/Settina yazıtlarında bulunan bronz plakalardakine benzer bir ifadeyi İlk Türk tarihçilerinden³ Önre Bınabaşı'da Avrupa Halkları için 'Oy-Toğşıqdıqı Budun' (Düşünce doğurmaya başlayan milletler, Akıllanmakta olan halk) diyerek M.Ö. 1517'ler civarı henüz barbar olan Avrupadaki kavimlerin medenileşmeye başladıklarını beyan etmektedir.⁴**

19. yy'ın ortalarında Danimarkalı Tarihçi P.F.Sum, Türkler'in genel adlarının 'bir halkın diğerinin üzerine gelmesiyle birlikte sık sık değiştiğini' kaydederek "İskitler, Sarmatlar, Alanlar, Hunlar, Hazarlar, Kıpçaklar ve Tatarların tamamı birbirini takip eden genel adlardır" demektedir.⁵

Türk kabileleri, çeşitli etnik ve aile reisi yada birlik komutanının ismiyle ifade edilen aile adlarıyla dünyanın birçok noktasına yayılmışlardır. Türkler, her nerede olurlarsa olsunlar, birbirleriyle etnik yada ekonomik yönden yakın ilişkiler kurmuşlardır. Bununla birlikte çıkarların çatıştığı diğer Türk boylarıyla sürekli savaşmış hakimiyet mücadelesi vermişlerdir. Hakim boy'un kullandığı etnik isim, buyruğuna aldığı diğer boylarında adı haline gelerek o dönemin yazılı belgelerine geçmiştir.

²İtalya'nın Emilia-Romagna bölgesinde aynı adlı Piacenza ili'nin merkezidir. Piacenza Po Ovası kuzeyinde denizden 64m yüksekliktedir ve Trebbia Nehri'nin Po Nehriyle birleştiği mevkide kurulmuştur.

³Bilge Atung Ukuk(Dünyanın ilk tarihçisidir. ünlü tarihçi herodot'tan 87 yıl önce yaşamış bir ön-türk kumandandır), Önre Bina başı (Bir Tümen komutanı ve tümgeneral. Türk devletinin generali ve tarihçisi.) ile birlikte Dünyanın ve Türklerin ilk tarihçileridirler.

⁴ Mirşan, K., Türklerin Kaybolan Ataları, F.Özsan Matbaacılık Ltd. Şti., İzmir, 2011, s.127

⁵ Zekiye, a.g.e., s.42

Tarihe adını kazımış milletler, güçlü bir ülkünün ısrarlı takipçisi olmuşlardır. Karşı konulmaz cinsten bir çağırının açık bir biçime bürünmüş haline ülkü diyoruz. Değişik milletlerin ülküleri de farklı olmuştur. Kimisi bunu Çinliler ile Hintlilerde gördüğümüz gibi bilgelikte, kimisi bilgelik ile edebiyatta – İranlılarda sözgelişi-, kimisi devlet yönetme sanatı ile hukuk -Romalılarda-, Vahiy dinine nail olma ve yayma -İsraililer ile Araplar-, edebiyatta -Ruslar ile Fransızlar-, kimisi sanatların hepsinde ve zanaatta -İtalyanlar-, felsefe-bilimde -Yunanlılar-, kimisi hem devlet yönetme, hem askerlik sanatlarında, hem keşif ile fetihlerde, hem ticarete, hem fen hem de edebiyatta -İngilizler-, kimisi de felsefe-bilim, fen, musiki, edebiyat ile askerlik sanatı gibi, hemen hemen bütün sahalarda gerçekleştirmiştir -Almanlar-. Ülkü, Türkün ruhundaysa, Almanda, İngiliz ile Japonda gördüğümüz gibi, askerlik ile savaşma sanatında tecelli ettirmiştir. Ama bunun yanında, Türk, bir başka tarihî özelliğiyle daha temayüz etmiştir; o da devlet kurup yönetme hüneridir. Hangi cins devlet? Kan bağı tazammun etmeyen imparatorluk devleti. Müslüman olunmadan önce imparatorluk devletinin ülkü içeriği müphemdi. O halde, nasıl olmuştur da imparatorluk devletine geçilebilmiştir. Kadim Türklerin ongun özelliği ile aile yapısının incelenmesinden, onların „dışevlilik“ yaptıkları sonucuna varıyoruz. Yakın kan bağı evliliği yasaktı. Aile, ataerkil ve çoğunlukla tekeşli olup atanın soyuna göre yani, atasoylu yürürdü.⁶

Hikmet-i sebebi savaş ve savaşçılık olan bir toplumun, aile yapısı bakımından atasoylu ve ataerkil olması olağandır, doğaldır. Dün de bugün de Türklerde ata tarafının Türk soyuna dayanan bir hatdı takip etmesine karşılık, anne yakasının böyle olmaması sık rastlanır bir vakıadır. Bu hususun en tanınan kanıtıysa, yeni çağlarda kesintisiz en uzun sürmüş hanedanlardan olan Osmanoğullarının soyağacıdır. Orada da nitekim, ata tarafı hep Türk soy çizgisini izlerken, anne farklı menşelerden çıkagelir. İslam'ı benimsemeden önceki devirlerinde annesoylu bir yapı taşımış oldukları anlaşılan Malaylarda durum, Türklerdekinin tersinedir. Onlarda anne Malayken, ata farklı soylardan gelebiliyor. İnanç düzenleri bakımından „içevlilik“ kuralına bağlı boylardan neşet etmiş toplumlardaysa, anne de ata da aynı soydan oluyor. Bu çeşit toplumlar, militleşebilmişlerse, sözgelişi Moğollarda, İsraililerde, Çinliler ile Almanlarda gördüğümüz gibi, milliyetleri kavmî tabana oturmuştur. Kavimlilikten bir türlü kurtulamamış olduklarından, mesela Türklerin, İranlıların, Romalıların, Fransızlar ile İngilizlerin imparatorluk devletlerini sahiden tesis edebilmiş değildirler. Kah kavmî esaslı devlet, kah imparatorluk devleti kurmuş olanlarsa Araplardır. Emevî devleti ilkin örnekken, Abbasîler de sonrakisini temsil etmişlerdir.

M. Ö. 4. yüzyıldan beri Avrasya anakarasının bütün bellibaşlı inanç camialarına -Kamlık, Gôktanrı itikadı, Taoculuk, Burkancılık, Mazdaklık, Manicilik, Yahudîlik ile Hıristiyanlığın kollarından

⁶Sadri Maksudî Arsal: “Türk Tarihi ve Hukuk”, 333. -337 S.; İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1947.

Nasturilik, Katoliklik ile Ortodoksluk- girip çıkmış Türklüğün, hayat ile insana karşı vazgeçilmez ülküsü, yani tarihî ödevi, İslamın yüce çağrısına içkindir, mündemiştir. Türklerin, imparatorluk devletini kurmak uğruna savaşıma iradesi, Müslümanlaşmalarıyla manasını kazanmıştır. Türk tarihinin en mümtaz devlet adamlarından Göktürklerin veziriazamı Bilge Tonyukuk, Türkün hasletlerinin ne olduklarını ve ülküsünün ne olması gerektiğini şöyle bildirmiştir: “Türkler, Çin’de kendilerinden yüz kat kalabalık bir halkla baş edemezler. Türkler, mera ile pınarları izlediklerinden, belli bir yere bağlanamazlar. Gerek bundan dolayı gerekse yalnızca savaşıma işinde kullanıldıklarından, koskoca bir imparatorluğa karşı çıkamazlar. Güçlü olduklarında zapt etmek üzere ilerlerler; zayıf düştüklerinde de çekilip gizlenirler. Tang hanedanının ordusu kalabalıktır; ama işe yaramaz. Bir şey daha: Burkan (Buddha) ile Lao Çe öğretileri salt insancılık ile zaaf telkin ederler. Savaşıma ile güçlenme duygusu ile iradesini ortadan kaldırırlar.”⁷

Orkun kitabelerine bakarak Türklerin İl (Devlet) telakkisi şöyle dile getirilebilir: “Emniyeti ve adaleti sağlamayı amaç bilen, kuvvetli ve hakimiyete itaat ve inkiyat eden teşkilatlanmış müstakil bir camia”.⁸

Sömürü ile zulme karşı hak ile adalet uğruna savaşta ifadesini bulan ve cihat denilen bir ulu ülkü Türk tarihine ve Türk Dünya Bilincine yeni bir felsefi amaç katarak kendini yenilemiştir. Toplumun bütün maddî ile fikrî imkânlarının bahsi geçen kuvvetler ile malzemelerintekilatlanmalarına hasredilmiş olmaları, kendisinden önceki Türk devletleri gibi, Osmanlı’yı da yekpare bir ordu kılmıştır. Başka türlü söylersek, Osmanlı’nın Müslüman Türk unsuru, hükümdarıyla, rençberiyle, bilgini, dervişi ve zanaatkarıyla topyekûn bir savaş gücüydü. Yalnız, islam öncesi Türklerden farklı olarak Müslüman, özellikle de Osmanlı Türkleri savaşmak için savaşmamışlardır. Ülkü, ülkeleri ele geçirmek suretiyle toprakların genişletilmesi ve bu yoldan maddî servetin artırılması doğrultusundaki mücadeleyi öngörmez. İlk amaç, İslam alemini bir bayrak altında toplamak, bunun başaramadığı durum ile zamanlarda, zorda kalan Müslümanlar ile diğer toplumların dahi korunup kollanmasıdır. Nitekim bunun örneklerini, 1492’de İspanya’daki Müslümanlar ile Yahudilerin, Katolik istilacılara; 1500’lerin ortalarında Sumatra’nın kuzeyindeki Açelilerin, Portekiz; 1800’lerin sonlarında da Kafkas boylarının, Rus saldırılarına karşı savunulmalarında görebiliriz. Osmanlı yurdu, tarihi boyunca kolu kanadı kırılmış, aç ve açıkta kalmış mülteciye sığınak olmuştur. Şu halde, birinci amaç, kavim, dil, itikat, örf, adet ayırımları gözetilmeksizin, Türk-İslam ülküsünde bir araya toplanabilecek bütün halklara ortak bir devlet ile yurt sağlamaktır. İkincisi bahse konu ülküyü Müslüman olmayan ellere ve halklara taşımaktır. Fetholunan yerlerin sakinlerini dilediği inanç çerçevesinde

⁷Lev Nikolayeviçen Gumiliyev: “Eski Türkler”, 425. s.

⁸Sadri Maksudî Arsal: “Türk Tarihi ve Hukuk”, 333-337. S.; İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1947.

yaşamağa kadirdi. Hedef, kılıç zoruyla halkları Türkleştirmek olmayıp kendisini Osmanlı'nın kişiliğinde gösteren ettiren Türk-İslam ahlakını onlara yaşatmaktı.

Bu Türklük bilinci ile perçinleşen Türk-İslam dünya görüşü, tabiatça, fıtratça, maddeten güçlenip kudretlenmek imkanından yoksun olanlara insanca, insan şeref ile haysiyetine uygun yaşamak fırsatını sunmaktır! Bu gayeyi gerçekleştirebilmek üzere, zaten güçlü olanlar ile böyle olmaya eğilimli bulunanların ziyadesiyle palazlanmalarını önleyecek tedbirlere başvurulmuştur. Sözgelisi, çeşitli dinî esaslı vergilendirmeler, vakıfların tesisi, veraset ile zilyetin tanzimi, toprakların işlenmesiyle ilgili düzenlemeler, hep bahse konu maksada matuftular.⁹

Türk felsefesi ve dünya görüşüne göre İnsanlar, eşitçe yaratılmadıklarından, hukukun dışında kalan sahalarda, herkes istidadıyla, aklıyla, fikriyle, zikriyle, öğrenimiyle, yapıp ettikleriyle bağlantılı biçimde layığına kavuşmalıdır. Hukuk ise, kişinin, zihnine, genel kanaatlarına, toplumdaki orununa bakılmaksızın, belli bir mekan ile zamanda olup bitmiş bir olaya karışmışsa, vakada onun payı nedir; neyi, nasıl, niçin yapmış olduğunu sorgulayıp bulgulamaya gayret eder. Toplumun bütün katlarında katmanlarında her şeyin ve herkesin layık olduğu oruna yerleştirilmesiye, adalettir. Adaletin yaşatan, hayat veren uygulanışına da hukuk diyoruz. Bu yüzden “vur deyince öldürür” düsturu doğrultusunda yürüyen bir hukuk, adaletin zıddı demek olan zulümden türemiştir. Ahmak ile yoksulu, işe yaramaz ile tembeli, çalışkanla, zeki ve hayırlı olanla karıştırmak da; o ilk saydıklarımızı insan şeref ve haysiyetiyle bağdaşmayan bir hayata hükümlü kılmak da, aynı raddede zulümdürler. Kul hakkı yiyenlerin, kanunları fütursuzca çiğneyenlerin, cezaya çarptırılmasıyla kalınmayıp, zalimce muamelelere tabi tutulmamaları kaydıyla, zarara uğrattıklarının, bir nebze dahi olsa, öç alma duygularına cevap vermeleri de adaletin gereğidir: Fıkıh. Sonuçta, Müslüman Türk'ün savaşıçılığını, İslam ülküsünden çekip koparmak, onun mücadele azmini dumura uğratmaktan başka bir anlam taşımaz. Bütün ezilen sınıfların, zümreler ile halkların, İslam ülküsüne sarılmaları, bu ülkünün taşıyıcısı ile sürükleyicisinin de Müslüman Türk'ün olması, tarihî cihetten, aklın gereğidir.¹⁰

Altay Dağları ile Sayan dağlarının güneybatı kısımları, Taş Devri'nin ilk çağlarından itibaren Kıpçaklar tarafından iskân ediliyordu. Kıpçaklar, bir yandan Tanrı Dağları bölgesine yayılırken; diğer yandan da bugünkü Kazakistan içlerine ve Horasan'a doğru yayılmıştı. Güney Batı Sibiry'a, Kıpçaklar'ın hakimiyet merkezi olurken, Türkistan ve Pamir bölgelerinde ise Tunguzlar bulunuyordu. Altay, Yukarı Yenisey ve Tarım Havzası'nda M.Ö. 3000'den önce

⁹ Tarih ve Türklük Konusundaki Akademik Çalışmalar İçin Baknz: 2023 Dergisi, Sayı 152, Aralık 2013

¹⁰İzgi, Özkan ",Orta Asya Türklerinin Kültür Kaynakları", Selçuk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,Edebiyat Dergisi, Sayı 2, 1983, ss.35-44.

Mezolitik kültürler mevcuttur. Daha sonra Neolitik taş alet tekniği görülür, fakat bu devrin belli başlı karakteri olan ziraat çok az veya hiç yoktur. M.Ö. 2. binin başlarında da Altay Dağları'ndaki Türkler ırk saflıklarını hâlâ muhafaza ettiklerini antropolojik tetkiklerden anlamaktayız. Güney Sibirya'da ise bu tarihlerde bir süre Tunguz hâkimiyeti görülse de 2. binin başlarında batıdan tekrar gelen Kıpçak akınının Altaylar'dan gelmiş olduğu ifade olunmaktadır. Altay Dağları ile Güney Sibirya, bu çağın başlıca iki kültür merkezidir. Her iki kültür de Kıpçaklar tarafından temsil edilmekteydi. Batı ve Doğu Sibirya ile Moğolistan'ı ve hatta batıdaki Urallar'ı dahi kendi nüfuz sahası içine alan bu kültürün sahibi Kıpçaklar idi.

M.Ö. 1700 tarihinden itibaren Orta Asya'da göçebe ve muharip bir kavme ait kültürün yavaş yavaş hâkim olmaya başladığını görmekteyiz. "Andronovo insanı" şeklinde adlandırılan bu ırk, Altaylar'ı ve Tanrı dağlarını kaplamış olup, GökTürk Dönemi'ne kadar devam etmiştir. Andronovo insanı denen bu ırk, Türk soyunun bir proto tipini teşkil etmektedir. M.Ö. 1100 yıllarında, bölgenin doğu yörelerindeki "Karasuk kültürü", "Andronovo kültürünü" takip etmektedir. Karasuk kültürü, doğudaki Çin kültürleri ile bağlantılı olup, aralarında benzerlikler mevcuttur. Altaylar'da, M.Ö. 1100 yılına kadar "Doğu Andronovo kültürü" devam etmiştir. Bundan sonra, muhtemelen kuzey Çin hududundan gelenler daha göçebe ve daha az ziraatçı olan Karasuk kültürünü bu bölgeye tanıtır. M.Ö. 1150'den itibaren Kuzey Çin'in göçebe kavimlerinin kuzeybatıya, Ordos bölgesinden Moğolistan ve Sibirya'ya göçleri başlar. M.Ö. 800 tarihlerinde Altay Dağları ve Minusinsk yakınındaki bozkırlara batı merkezci tarih anlayışında atlı göçebeler diye tabir edilen Kıpçaklar hâkimdir. Karasuk medeniyeti yavaş yavaş ortadan kaybolur. Altay'da "Maiemir kültürü" ve Minusinsk'te "Tagar kültürü", Güney Rusya'daki İskitlerin "Hayvan Üslubu"na çok benzeyen sanat ekolüne ve kültürüne tekabül etmektedirler.¹¹ Bu devrede bazı Moğol boyları, atlı göçebeliği benimsemişlerdir. Çin'in kuzeyindeki Türk kabileleri ise ancak M.Ö. 500'lerde Kıpçaklardan öğrendikleri atlı göçebeliği tatbik etmeye başlamışlardır. Bunlar atlı birliklerden müteşekkil ordular meydana getirerek Çin'e baskı yaparlar ve Çin'in tehlikeli bir düşmanı haline gelirler. Kuzey Çin'deki Türklerin atlı göçebeliği tanımlarındaki zaman farkı Kıpçak Türkleriyle olan yakınlıklarıyla orantılı olmuştur. Çin için bir tehdit haline gelen Kıpçaklar, klasik Çin politikası çerçevesinde Çin'in kendi yanına çektiği Tunguz Türklerini karşılarında bulmuşlardır. Asya Hun Devleti zamanında Moğolistan, Baykal gölünün kenarları ve kuzeyi Tunguz Türkleri ile

¹¹Rung – Diler 4 ile 3. Bin yılları, Sümerler MÖ 4. Binyılın ikinci yarısı, Etrüskler MÖ 9.yy-4.yy sonları, Sakalar MÖ 800-MÖ 200, Bir Oy Bil MÖ 1517 – MÖ 879, At Oy Bil MÖ 1517 – MÖ 897, MÖ 1517 – MS 840 Türuk Bil.

Afanasyevo Kültürü MÖ 3000-1700, Andronovo Kültürü MÖ 1700-1200, Anav Kültürü m.ö 4000-1000, Karasuk Kültürü MÖ 1200 – 700, Tagar ve Taşlık Kültürü MÖ 700 – 100

müteşekkildi. Altay Dağlarını baştan başa kaplayan ve bu bölgeye hâkim olan unsurlar ise, ilk devirlerden itibaren burada yaşamakta olan Kıpçaklardı.

Günümüzde Avrupamerkezcilik yada Batımerkezcilik diye ifade edeceğimiz tarih yaklaşımı, dünya tarihinin merkezine Avrupa tarihini (Rönesans ve Reform adını verdikleri dönemler dahil) ve gerçeğe tamamen aykırı bir şekilde kendilerinin ataları saydıkları eski Yunanlıların ve Romalıların tarihini koyarak tarih yazmakta, ve bunu sömürgecilik olarak bilinçli bir şekilde yaparak kurgulamakta oldukları uygarlıklarını sahte temeller üzerinde yalanlardan inşa ediyorlar. Bilim de sömürgecilik uğruna yapıyor, yaptıkları bilimde insana özgü gerçeklikten kopararak insanlığın zararına uygulanma düzleminde eyleme geçiriliyor. Bilimsel bir çalışma için eyleme girişen kişi Avrupamerkezciliği prensibini rafa kaldırmalıdır.¹²**Batımerkezci sömürgecilerin bilime yaklaşımları, Türklerden farklı olarak insanı ve doğayı korumayı içermemektedir. Bu felsefi tutum ve görüş, yani insana ve doğaya saygı, Türklerin dünya görüşü haline gelmiştir. Bilimi ve teknolojiyi sömürgeciliğe ‘araç’ etmenin gerçek uygarlık düzeyi ile bir ilgisi olabilir mi?**

Türk felsefe sistemi, bilime dayanır.¹³ Öztürkçedeki bazı kelimelerin hem bilimde hem dinde karşılığı vardır. (Yoktan var edilme, O ilk maddeye hayat veren maddedir gibi..) Bu felsefe batılılar gibi doğayı bedava meta olarak almaz. Batı, medeniyetleri yıktı ve sömürdü, doğayı sömürdü ve tahrip etti, ırkları yok ederek zenginleşti. Kölelik sistemi hem medeniyetleri yıkarak hem ırkları yok ederek batı tarafından kullanılageldi. Irkların bir kısmında asimile ile yok edilerek var oldu. Türklerin yaşam felsefesi=herşeyin felsefesi ise ‘Avatar’ filmindeki gibidir. **Doğaya saygılı ve barış içinde yaşayan bir dünyevi düzen. Bu yaşam felsefesi Türkleri, sanatta da ahşap, kerpiç, doğal taştan yapılara itti, Gök algısı üzerinden kubbesel mimari tasarıma itti. Oba kültürü ile vücudun ihtiyacı olan elektrik döngüsünü (Gravitasyon) karşılamak için farklı coğrafyalarda farklı eko-sistemlerde yaşayarak doğayla bütünleşip elektrik döngüsü sağlamak amacıyla göçmen medeniyeti kurarak farklı coğrafyalarda farklı ekosistemlere konuşlandı. Kurt, At ve Sungur (Doğan ailesinden bir Kaya Kartalı) Türk’ün dostu oldu.** Hayvanları evcilleştirip barış merkezli dünya görüşü ve felsefesi içinde dost edildi. Türkler halen hayvanlarını ‘oğlum’ diye sever. Batı hayvana hayvan değeri verip, ihtiyaçları için kullanmak dışında bir bağ kurmamıştır. **Amerika kıtasına geçerek orada bir medeniyet kuran Tunguz Türk boylarının torunları olan Kızılderililer’in de doğaya saygı ve bağlılık ile köklerinden kopmadıkları açıkça ortada durmaktadır. Keza son zamanlarda Tuva Türkleri¹⁴ üzerinde yapılan**

¹² Gumilev, L.N., Etnogenez, Selenge y., İstanbul, 2004, s.366

¹³ Kazım Mirşan, Erken-Türk inancıyla ilgili şu tespiti yeri gelmişken verelim: “Türükler bütün inançlarını astrofizik biliminin verilerine dayandırmış bulunuyorlar.” Mirşan, K., Dinlerin Gelişimi, 1998, s.36

¹⁴<http://www.tuva.asia/tags/%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D1%86%D1%8B/> ,
<http://www.hurriyet.com.tr/seyahat/24412030.asp> ,(12.9.2014)

ve görsel-yazılı medyada geniş yer bulan Doğa ile barış içinde yaşama kültürü dünyaca ilgi ile incelenmiştir.

Avrupamerkezci anlayışla, farklı bir uygarlık tarihi, farklı bir felsefe tarihi, farklı bir sanat tarihi bilinçli olarak saklandı. Çünkü batının bütün bilim adamları, felsefecileri, sanatçıları dahil batının sömürgeciliğine karşı değillerdir ve hatta kutsarlar. (Ekonomistleri dahil) Doğanın sömürülmesine karşı değillerdir. (yeşiller hareketi dahil) En iyi batılılar bile doğanın az sömürülmesine inanırlar. Bütün bunlar ortaya çıkarsa batının korktuğu şey olan, yeni bir ekonomik sistem ortaya çıkacaktır. Doğanın tahribatını, insana tahribat, bugün yüzünden gelecek nesillere tahribat, sürekli kapitalizm(kumarhane) ekonomisi yüzünden bilime, sanata, felsefeye ayrılması gereken vaktin çalınması (insanda sosyal ve ruhi tahribat) gibi zincirleme birbirini izleyen bir süreç takip etmektedir. Gerçek tarih ortaya çıkarsa, bütün bunları da girdi olarak içine alan ve daha sonra bunların yeniden dağılımını yapan bir ekonomik sistem ortaya çıkacaktır.¹⁵

Batı üç büyük palavra üstüne kuruludur:

1. Coğrafya milletlerin kaderini belirler. (Bazıları Kaynaklara Yakındır yalanı..)
2. Eğitim seviyesi milletlerin kaderini belirler (Bazıları doğuştan akıllıdır yalanı..)
3. Kültür ve Din milletlerin kaderini belirler yalanı..

Gerçek şudur ki, 18.yy sonunda sanayi devrimi ortaya çıkmıştır, köylüleri ile mücadele içinde olan aristokrasiye sahip ülkelerde (Toprağı az, tarımı az, İngiltere gibi..) bazı kurumlar gelişiyor. Bu kurumlar sanayi devriminin oluşmasıyla birlikte serbest ticaretin önünü açıyorlar ve büyük çapta yolsuzlukların önünü tıkıyorlar. Daha sonra hava, deniz, demiryolu ile ticaretin gelişmesi ve akabinde teknolojik gelişmeler ve bu gelişmeler neticesinde servet birikimi sağlanılarak cazibe merkezi haline gelmişlerdir. Diğer ülkelerle aralarındaki farkı açınca, diğer ülkelerin gelişmesini engelleyecek tüm tedbirleri almışlardır. Bir tek kendileriyle aynı tarihlerde son olarak restorasyona gidip bazı kurumlar oluşturan Japonya ve Türkiye’de durum farklıdır. Bunun haricinde konjonktürden dolayı büyük yardımlar alan G.Kore, Tayvan ile sahip oldukları büyük insan ve yeraltı zenginliklerini dönüştürerek kullanabilen Çin, Rusya, Hindistan ve Brezilya bu sistemde bir gedik açabiliyorlar. Bu ülkelerin korktuğu kendi sofralarına sonradan giren bu ülkelerin mevcut ekonomik sisteme meydan okumaları ve yerine yeni bir sistem koymalarıdır. Bu da ya Rusya, ya Türkiye, ya Japonya yada Türk-Japon velki Rus ortaklığından gelecektir.

¹⁵ Sadece Avrupa değil, Doğu emperyalizmine de karşıyız. Avrupa gibi Çin de, doğanın sömürülmesine karşı değildir.

Batı dünyasının sahiplendiği birçok olgu aslında Erken-Türkçe ifadelerle anlam bulan ve ortaya çıkmış şeylerdir. Örneğin Aşağıdaki resimde ZEUS ifadesinde nasıl tahrifat yapıp yanlış bir şekilde batı dünyasınca dillendirildiği ve doğru anlamını göreceksiniz.

Resim 46: Erken Türkçe Örneği

Homer;

(IE V Σ)

- IEVΣ (İÇÜY OZ)sözünü, İON yani, Fenike alfabesine göre ve de hiçbir anlamı ifade etmeyen;
- ZE-US şeklinde okumuştur. İÇÜY OZ olarak yazılmış olan ve İÇÜY OZ diye Ön-Türkçe okunan kelimeden ,
- IE = ZE...
- VΣ = US...ZE-US elde etmiştir.

OZ U İ Ç ÜY

Bu sözler, Σ Ω I E V = OZU İÇÜY ,

- **öbür dünya hâkimi** demektedir ki, Homer bunu
- **“Eter Hâkimi”** diye ifade etmiştir.(KM)

Bu örnek sayısı artırılarak devam edebilir. Ancak okuyucu şuna dikkat etmek zorundadır; Avrupamerkezciliği bir kenara bırakmadan ve büyük resimdeki batı dünyasının bugün geldiği noktaya sömürgecilik ve kolonial savaşlarla geldiğini göremeden hakikatlere ulaşamaz.

Türkler, kültürlerinin özünü koruyarak diğer kültürlerden tasarruflarda bulunabilme yeteneğine sahiptir. Bu yeteneği ile kültürümüz hem zenginleşmiş hem de özgünlüğünü koruyagelmıştır. Türk felsefesinin özelliklerine bakacak olursak eğer;

1. **Türk felsefesi realisttir.** Türkler ne Hintliler gibi nefsin içine kapanmış mistik görüşlü bir millettir, ne de eski yunanlı gibi Nizamı aleme esir olmuş kaderci bir ırktır
2. **Türk yaşam felsefesi nazariye ile ameliye arasında daima sıkı bir irtibat bulmaya elverişlidir.** Onda ameli olmayan ve sırf bir zeka oyunu olarak kalan kurgu yapmak zevki yoktur.
3. **Türk dünya anlayışı fikirleri ve mevhumları basitleştirmek, vazih ve anlaşılabilir bir hale koymak, ona en rasyonel ve kolay şeklini vermeye müsaittir.** Yani o tasavvufta bile rasyonalisttir.

4. **Türkler vakalarkla temasta onlardan kendi aksiyonu için ani ve seri neticeler çıkarmaya muktedirler. Muhtelif medeniyetlere süratle intibak kabiliyeti bunun eseridir.**¹⁶

Türk devletini boylar oluşturur. Türk devletleri tarihin ilk zamanından beri bir boylar federasyonu niteliğindedir. Dağılan bir devleti kuran boylardan bazılarının ayrılması, bazı Türk boylarının katılması ile yeni devlet kuruluyordu. Bu ortamda, **bütünlük ve süreklilik kültürün ana özelliğini oluşturuyordu.**

Ziya Gökalp, Türk hükümdarlığını beş devreden geçtiğini, bunların Tudunluk, Yabguluk, Hakanlık, İlhanlık ve İmparatorluk olduğunu ifade etmiştir. Türk töresi dışarıdan evlenmeyi uygun görmüştür. Türklerde toplum katmanları iki şekildeydi. Halk'a Kara Kemik Budun (Kara Kemikli toplum) denirdi. Bir diğer ismi de Kara Budun idi. Halktan birisi Hakan olursa "Karahana" denmekteydi. Beyler, Kağanlar, soylu sınıf ise Ak Kemiklilerdi. Kağan ailesi için Altın Kemikliler de kullanılmıştır.

Türk tarihi, kültür üreticiliği, kültür alıcılığı, kültür vericiliği ve kültür taşıyıcılığı özellikleri ile değerlidir. Klasik batı anlayışında uygarlık aşamaları sırasıyla Eski Mısır-Mezopotamya Uygarlık aşaması, Klasik Yunan Çağı Uygarlık Aşaması, Ortaçağ İslam Dünyası Uygarlığı ve Batı Avrupa Uygarlığı olarak yazılmaktadır. Bilim tarihi hocası Ord.Prof.Aydın Sayılı'nın yukarıdaki bu değerlendirmesi kapsamında, Ortaçağ İslam Dünyası Uygarlığının önemli bir dönemi Türk-İslam Bilim Odağı olarak yaşanmış, bu dönemde bir kısmı Türk Düşünce Odağı olarak kabul görmüştür. Nitekim **on ciltlik İslam Medeniyeti Tarihi yazarı İtalyan tarihçi, Leon Keatano, "Çölden yeni bir din çıkaran Araplar, çok geçmeden o dini Türklere bırakıp, çıktıkları çöle geri çekildiler" diyerek Türklerin İslamiyet'in yayılması ve ilmi boyutuna katkıları kapmasında gerçekçi bir tespitte bulunmuştur. Nitekim 11.yy'da İslam dünyasındaki bilimsel duraklama Türklerde yerini düşünce yaşamından izler ve Türk tasavvufu, Türk hümanizmini yeni bir kapsamda geliştirmeye başlamıştır. İşte bu oluşan bilimsel taban ve Türk hümanizmiyle temellenerek ruh kazanan bu tasavvufi değerler, Türk kültürüne yeni bir ivme kazandırarak bin yılı aşkın bir imparatorluk süreci olarak Selçuklu, Osmanlı, Türkiye Cumhuriyetini yaratarak, onlara şekil, ruh vermiş, can suyu olmuştur.**

Bu bilgilerden sonra Avrupamerkezci klasik felsefe tarihinden biraz bahsetmek istiyorum. Felsefe ilk olarak M.Ö. 7.yy'da İyonya uygarlığında önemli bir ticaret merkezi ve liman kenti olan Miletos (Milet) kentinde ortaya çıkmıştır. İyonya'dan önce Mısır, Mezopotamya, Çin, Hindistan ve Türklerde önemli düşünce sistemleri vardı. -Batı felsefesi; dini, bilimi, sanatı ve akli birbirinden ayırmayan Türk felsefesi üzerinde yükselmiştir.- Fakat bu düşüncelerin yapılarında dini ve mistik (mitolojik) öğeler yer aldığı için felsefe düzeyine erişememişlerdir. İyonya düşünce sisteminin felsefe olarak nitelendirilmesinin

¹⁶ Ülken, H.Z., Türk Tefekkür Tarihi, YKY, 2004, İstanbul, s.18

temel nedeni, düşünce sisteminin dini ve mitolojik açıklamalar içermeyip akla dayalı olmasıydı. Varlıklarla, insanla alakalı sistemli ve yalnızca akla dayanan ilk düşünce sistemi İyonya'da ortaya çıkması tesadüf değildi; Mezopotamya, Mısır, İran ve Fenike kültürlerinden etkilenmiş olan Milet kenti tarım ve denizciliğin geliştiği oldukça işlek liman kentidir. Ekonomik yapının ileri düzeyde olması, bilgi birikiminin varlığı ve hoşgörüyü de beraberinde getirmiştir. Yani Milet kentindeki ortam farklı inanç ve düşüncelere izin verecek kadar hoşgörülüydü. Bu elverişli ortam Thales gibi düşünürlerin çıkmasına olanak hazırlamıştır. Thales (MÖ 624-546) ile başlayan bu süreçte, doğal olaylar yine doğal nedenlerle açıklanmaya çalışılarak insan aklının yeterli olduğu inancı sağlanmaya çalışılmıştır. Tüm bunlara göre felsefenin ortaya çıkabilmesi bazı şartlara bağlı olarak gerçekleşmiştir:

- Yüksek refah düzeyine ulaşılmış olması gerekir (Boş zamanların olması gerekir).
- Kültürel zenginliğin (bilgi birikiminin) olması gerekir.
- Farklı inanç ve düşüncelere izin verecek hoşgörü ortamının olması gerekir.
- Diğer bir önemli etken ise insan faktörüdür. Bu insan faktörü; kişinin merak duymasıdır.

İşte bu şartlar fazlasıyla İyonya'da olduğu için felsefe ilk olarak burada ortaya çıkmıştır. O dönemde bu koşulu ilk gerçekleştiren kişi de Miletli Thales'tir. Thales yunan dini ve mitolojisinin açıklamalarıyla yetinmeyip akla dayalı açıklamalar yaparak evrenin ilk ana maddesi (Arkhe) soruna cevap aramıştır.

Felsefe tarihi, felsefenin ne olduğunun tanımlanmasından, çeşitli felsefe öğretilerinin tarihsel yerlerinin ve öğretisel ayrımlarının belirlenmesine, ve bu öğretilerin felsefenin alt bölümleri açısından değerlendirilip ortaya konulmasına kadar çok yönlü ve çok boyutlu bir içeriğe sahiptir. Felsefe tarihi bu anlamda sadece bir mevcut felsefelerin ansiklopedik bir araya getirilmesi meselesi değildir; felsefenin ne olduğunun tanımlanmasından neyin felsefe-içi neyin felsefe-dışı sayılacağına değin bir dizi kuramsal/felsefi sorunla yüzyüzedir. Bu anlamda, felsefenin bir altbölümü olarak felsefe tarihi, hem felsefi çalışmanın başlangıcı hem de en önemli alanıdır.

Bugünkü felsefe algısı tarihin başlangıcından beri izleri takip edilebilen bir etkinliğe aittir. Adı felsefe olmasa da merak eden, sorgulayan çalışmalar, bugün felsefe adıyla anılmaktadır. Felsefe terimlerini oluşturan ve onu sistematik hale getiren Yunanlı filozoflardan önce de felsefi etkinlikler yürütülmüştür. Asya'daki bilgelere hayat sorgulanmış, ancak bir ihtisas alanı olmamış, ferdi mücadelelerde kalmıştır. Yunanlılar ve onun mirasçısı Avrupa, felsefe çabasını biriken bir çalışmaya dönüştürmüştür. Filozof kelimesini de ilk olarak İyonyalı Pisagor kullanmıştır.

Felsefe merakla başlamıştır, merakın farklı şekilleri olarak yaşamını sürdürmüştür. Felsefe şahsi olandansa evrensel olanı, olayların görünmeyen taraflarını, işin aslını; günlük olandansa genele ilişkin olanı merak eder. Merakı merak etmektir, ya da düşünmeyi düşünmektir denilebilir. İnsanlık tarihi merak ve arayışla şekillenmiştir. İnsanlar vahşi doğada ayakta kalmak ve ötekilere karşı savunmak için yeni yollar türetmiştir. Doğanın olumsuz taraflarından merak sayesinde sıyrılmıştır. İnsan yaşamını tehdit eden olayları sorgulayarak olumsuz etkilere çözümler bulmuştur. Peki yaşamsal ihtiyaçları temin edince, geriye ne kalmıştır? Kendini oluşturma imkanı diyebiliriz. Boş bir zaman ortaya çıkar ve özgün üretimlere olanak sağlar. Kimileri bunu, diğerlerini sömürme fırsatı olarak değerlendirmiştir. Kimi de sorgulamaya başlamıştır. Burada felsefe, sadece zor durumlarda değil, rahatlıkta da sorgulayan, merak eden, düşünen insanlarda ortaya çıkar.

Bilgisizliğin, geçmişten ve gerçeklerden kopmanın yol açtığı özgüven yoksunluğu, Doğu insanının kesin olarak aşması gereken önemli bir sorundur. Bu sorun ancak geçmişin bilinmesiyle aşılabılır. Nereden, nasıl, neler yaparak geldiğimiz, kim olduğumuz bilinmezse; yalnızca geçmişimizi değil, geleceğimize yön verecek olan bugünü de anlayamayız. Geçmişimiz incelendikçe yalnızca “sonsuz” bir tarihle değil, güncele yön verecek büyük bir kültürle karşılaşılacaktır. İnsanı temel alan ve toplumsal dayanışmayı yaşatan bu yüksek kültür, ona sahip olanlar için tükenmez bir özgüven kaynağıdır.

Tarih boyunca felsefe insanlığın gelişiminde öncü rol oynar, felsefe geliştikçe düşünce de boyut kazanır. Felsefenin gelişmediği toplumlarda aydınlanma ve ilerleme gecikir, düşünce körelir. İnsani bilimlerin gelişiminde olduğu gibi pozitif bilimlerin gelişiminde de felsefenin katkısı büyüktür. Özellikle “Aydınlanma Çağı” ile birlikte felsefi anlayış Batı toplumunu derinden etkiler, köklü değişimlere zemin hazırlar. Fransız İhtilali bunun en belirgin göstergesidir. Bu ihtilal, Avrupa’da haritaların değişimine yol açar, hür düşüncenin ve millî devlet fikrinin kapısını aralar. Böylece imparatorlukların dağılma süreci başlar, millî kimlikler ön plana çıkar.

8.yüzyılla 14.yüzyıl arasında bilimde yaşanan sıradışı dönem, yalnızca Doğu ya da onun etkisiyle gelişecek olan Batı bilimine değil, tüm dünya bilimine katkı sağlayan evrensel bir yükseliştir. Bu yükseliş, Türkistan, İran ve Arap ülkeleri ya da Türkiye’nin bugünkü bilim düzeyiyle, açık biçimde çalışmaktadır. Bugün yeniden yükselişe geçse de Doğu uzun süre geri kalmıştır. Bu durum, geçmişi ve gerçekleri bilmeyenler için, her zaman var olan ve her zaman var olacak bir yazgı gibi görülebilir. Bilgisizliğin ve bilinçsizliğin yaratacağı özgüven yoksunluğu; biz adam olmayız, bilim ve uygarlık Batıdadır, uygar olmak için Batı gibi olmalıyız, ona benzemeliyiz türünde propagandaları etkili kılmakta ve bu etki, Doğu insanı üzerinde düşünsel bir baskı oluşturmaktadır. Geri

kalmışlığın yarattığı edilgenlik, bugünü değişmez gören eğilimlerin artmasına yol açarken; geçmiş bilmemek, bu olumsuz süreci hızlandırmaktadır. Ortaya çıkan ve önlem alınmazsa sürececek gibi görünen özgüven sorunu, bu nedenle aşılma zorundadır; özgüvensizlik geri kalmışlığı, geri kalmışlık bilinçsizliği doğurmaktadır.

Türk düşünce tarihi dünya kamuoyunun sandığımdan daha zengindir. Nasıl bir sıralar Türk sanatı, ya Bizanslılara ya da İranlılara mal edilmişse, Türk düşüncesi de genellikle Araplarla İranlılar arasında eritilmek istenmiştir. Türklere özgü felsefenin ve düşünürlerin bulunduğu ise tarihi bir gerçektir. Türk düşüncesi islamiyetten önce var olduğu gibi, islâmiyetten sonra zenginleşerek devam etmiştir. islamiyetten sonra Türk felsefesi hem akılcı, hem de tasavvufi çizgide devam etmiştir. Akılcı çizgide eserler veren iki Türk düşünürü Farabi ve İbn Sina'nın gücünü kimse inkâr edemez. Tasavvufi çizgide felsefesini kuran Mevlana ve Yunus Emre'nin Türklüğü tartışmasız kabul edilir. Kaldı ki bu eserimizde birçok Türk düşünürünün felsefi konularda ne denli fikir yorduğu görülmektedir. Doğruyu, gerçeği, mutluluğu arayan bu düşünürlerin çoğu, felsefenin başlıca konuları olan varlıkbilime, insanın değerine, bilgi kuramına ve ahlaksal özgürlük sorununa önemle değinmişlerdir.

Bilim, objektif ve olumlu olduğu için, milletlerarasıdır. Bundan dolayı, bilimde Türkçülük olamaz. Fakat felsefe, bilime dayanmış olmakla beraber, bilimsel düşünüşten başka türlü bir düşünüş biçimidir. Felsefenin objektif ve olumlu sıfatlarını kazanabilmesi ancak bu sıfatlara sahip olan bilimlere uygun olması sayesinde. Bilim kabul etmediği hükümleri felsefe kanıtlayamaz. Bilimin kanıtladığı gerçekleri felsefe ortadan kaldıramaz. Felsefe, bilime karşı bu iki kural ile bağlı olmakla beraber bunların dışında tümüyle özgürdür. Felsefe, bilimle çelişkiye düşmemek şartıyla ruhumuz için daha ümitli, daha heyecanlı daha teselli verici, daha çok mutluluk bağışlayıcı, büsbütün yeni ve orijinal varsayımlar ortaya koyabilir. Zaten, felsefenin görevi bu gibi varsayımları ve görüşleri arayıp bulmaktır. Bir felsefenin değeri bir taraftan doğal bilimlerle uyumlu olmasını derecesiyle diğer yönden ruhlara büyük ümitler, heyecanlar teselliler ve mutluluklar vermesiyle, ölçülür. Demek ki, felsefenin bir bölümü objektif, diğer bölümü sübjektiftir. Buna göre felsefe, bilim gibi, milletlerarası olmak zorunda değildir. Milli de olabilir. Bundan dolayıdır ki, her milleti, kendisine göre bir felsefesi vardır. Bundan dolayıdır ki ahlakta, estetikte, ekonomide olduğu gibi, felsefede de Türkçülük olabilir.

Felsefe, maddi ihtiyaçların gerektirmediği ve zorlamadığı çıkarsız kinsiz karşılıksız bir düşünüşdür. Bu tür düşünüşe “spekülasyon” adı verilir. Biz, buna, Türkçe’de “muakale” adını veriyoruz. Bir millet, savaşlardan kurtulmadıkça ve ekonomik bir huzura ulaşmadıkça, içinde spekülasyon yapacak fertler yetişemez. Çünkü spekülasyon yalnız düşünmek için düşünmektir. Halbuki, bin türlü derdi olan bir millet; yaşamak için, kendini savunmak için, hatta yemek yemek ve içmek için düşünmek zorundadır.

Düşünmek için düşünmek, ancak bu hayati düşünüş ihtiyaçlarından kurtulmuş olan ve çalışmadan yaşayabilen insanlara nasip olabilir. Türklerde yüksek felsefi düşünce, binlerce yıl bazı Türk elitlerinin elinde, kendi elit çevreleri içerisinde nesilden nesile nakledilerek gelişme göstermiştir. Halk seviyesine inemediği için de ayrı bir halk felsefesi tabanda gelişmiştir. Türk Yüksek Felsefesi ise, kurucu felsefe olarak milletin genetik kodlarına, bilincine işlenerek bugünlere kadar taşınmıştır.

Türkler arasında şimdiye kadar az filozof yetişmesi, yeteneklerinin olmadığına yüklenmemelidir. Halk felsefesi bakımından Türkler, bütün milletlerden daha yüksektirler. Rostand adlı bir Fransız filozofu diyor ki; “Bir komutan için, karışsın da ki düşman ordusunun ne kadar askeri, ne kadar silah ve cephanesi olduğunu bilmek çok yararlıdır. Fakat onun için bunlardan daha çok yararlı bir şey vardı ki, o da, karşısındaki düşman ordusunun felsefesini bilmektir.” Gerçekten de, iki ordu ve iki millet birbiriyle savaşırken birisinin yenip diğerinin yenileceği sonucunu veren en başlıca etkenler iki tarafın felsefeleridir. Kişisel hayatı vatanın bağımsızlığından kişisel çıkarı namus ve görevlerden daha değerli gören bir ordu kesinlikle yenilir. Bunun tersi bir felsefeye sahip olan ordu ise, kesinlikle yener. O halde, halk felsefesi bakımından yunanlılara ingilizler mi daha yüksektir; yoksa Türkler mi daha yücedir? Bu sorunun cevabını verecek, Çanakkale Savaşları ile Anadolu savaşlarıdır. Türklerin bu iki savaşta da yenmesinin nedeni maddi kuvvetleri değildi. Ruhlarında egemen olan milli felsefeleri idi.

Türkler, maddi silahların, manevi değerleri hükümsüz bıraktığı son yüzyıla gelinceye kadar, Asya’da Avrupa’da, Afrika’da bütün milletleri yenmişler, egemenlikleri altına almışlardı. Demek ki Türk felsefesi, bu milletlere ait felsefelerin hepsinden daha yüksekti. Bugün de öyledir. Yalnız şu var ki, bu gün maddi medeniyet bakımından ve maddi silahlar dolayısıyla Avrupalı milletlerden gerideyiz. Medeniyetçe onlara eşit olduğumuz gün, hiç şüphesiz dünya egemenliği yine bize geçecektir. Mondros’ta esir bulunduğumuz zaman, orada kamp komutanı olan bir İngiliz şu sözleri söylemişti; “Türkler, gelecekte, yine cihangir olacaklardır.”¹⁷

Batı medeniyetinin gelişmesinde felsefi düşüncenin önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. Skolastik düşüncenin yerini rasyonel anlayışın almasıyla birlikte Batı toplumunda zihniyet değişimi görülür. Bunun sonucu olarak entelektüel bakış açısı gelişir, farklı ve aykırı fikirler de özgürce dile getirilir. Fransız İhtilâli ile birlikte millî devletlerin doğuşu hızlanır ve modern demokrasinin temelleri atılır. Böylece bireyin etkinliği artmaya başlar. Descartes ile başlayan yeni felsefi hareket kendisinden önceki tüm dünya felsefelerini kendisine maletmiştir. Batı’da, özellikle Fransa’da edebî anlayışla felsefi anlayış birbirine paralel olarak ilerler. Diyebiliriz ki, Fransız medeniyetinin oluşmasında edebiyatın büyük bir rolü vardır. Victor Hugo Edebiyat medeniyetinin kendisidir, der. Özellikle “Aydınlanma” devri ile birlikte edebî

¹⁷ Kaynak: Türkçülüğün Esasları – Ziya Gökalp, Toker Yayınları, 2002

eserler toplumun gelişiminde etkin güç olur. XIX. yüzyılda Fransız edebiyatının etkisinde kalan Türk aydınları, Batı'da gelişen felsefi eğilimler konusunda gerekli bilgiden mahrumdu. Entelektüel birikime sahip olan her insan gibi onlar da felsefeye ilgi duydular.

Ortadoğu'da Türkler, İranlılar ya da Araplarla karşılaşan Avrupalılar, buralarda ileri bir uygarlık ve bu uygarlığın temelinde yer alan gelişkin bir bilimle karşılaştılar. Gördükleriyle kendi ülkelerinde yaşadıkları arasındaki karşıtlık, onlarda "sınırsız" bir öğrenme isteği doğurmuştu. O dönemde, Avrupa'nın hiçbir yüksek öğrenim kurumu yoktu ki, öğretim üyeleri ya da öğrencileri bilgi susuzluğunu gidermek ve çağa ayak uydurmak için Doğudaki aydınlığa yönelmesin, yönelmek zorunda kalmasin. Hiçbir yapıt yoktu ki, Doğu kaynaklarına dayanmasın, onlardan yararlanmasın.

Öğrenme isteği kimi yörelerde o denli güçlüydü ki, örneğin İtalya'nın Bologna kentinde, hukuk öğrenmek isteyen öğrenciler, kendilerine, "Doğu bilimlerini anlatacak" öğretmen bulabilmek için bir "öğrenci loncası" kurmuşlar ve bu loncaya Universitas adını vermişlerdi. (Bugünkü üniversite tanımı buradan gelmektedir.)¹⁸

Bilgiye susamış Avrupalılar; yasal ya da yasal olmayan her yolu kullanarak eğitim görmek için Doğuya geldiler, medreselerde okudular, öğrendiler, kitap kopya ettiler ve edindikleri "yeni" ve "tehlikeli" bilgileri ülkelerine taşıdılar; başkalarına öğrettiler. Öğrendikleri, o dönemin Avrupası için gerçekten "tehlikeli" şeylerdi. Örneğin düşünceye sınır koymayan Farabi'nin bilgesel (felsefi) görüşleri, kilise tarafından yasaklanmıştı. Bilim adamları düşünceleri nedeniyle baskı altına alınıyor, tutuklanıyor, kimi zaman da ölümle cezalandırılıyordu.

Dokuzuncu yüzyılda yaşayan Farabi'den 350 yıl sonra İngiltere'de Roger Bacon, ders verdiği Oxford'da, iki küçük deney yaptığında; papazlar, hocalar, öğrenciler ayaklanmış; Oxford sokaklarında "sihribaza ölüm", "Bacon Müslüman oldu" diye bağırarak gösteri yapmışlardı. Daha sonra, üç kitabını nezaket gereği Papa'ya gönderen Bacon, bu kitapları, "Hristiyan dinine aykırı görüşler içerdiği" için yargılanacak ve 15 yıl hapis cezasıyla cezalandırılacaktır.¹⁹

Avrupalılar Doğudan yalnızca bilimi ve bilgi edinme yöntemlerini değil, bundan daha da önemlisi, yaşamı tanımayı ve onu yorumlamayı öğrendiler. Batı aydınlanmasına temel oluşturan Rönesans ve Reform'u (dinde yenilenme) yaratan koşullar bu bilgilenme sonucunda oluştu. İngiltere'de Roger Bacon (1214-1294) ve William Ockham (1270-1337), Fransa'da Duns Scatus (1274-1308),

¹⁸ "Tarih Boyunca Bilim ve Din", A.Adnan Adivar, Remzi Kit., 5.B., İst.-1994, sf.99

¹⁹ A.g.e., Adivar, s.105

Almanya'da Albertus Magnus (1209-1280), İtalya'da Alighieri Dante (1265-1321), bu süreçte ortaya çıkan düşünürlerdi.²⁰

Türk Felsefesi Sümer'de başlar

Felsefe eski Yunan'da ayakları üstüne basmış ve sadece bilgi sevgisi olarak anlaşılmıştır şeklindeki batı felsefecilerinin söylemleri yanlıştır. Eski Yunan filozofları doğayı temel alarak hareket etmemişlerdir. Belirttikleri gibi felsefe kelimesi de bizim bugünkü anlamda anladığımız doğa üstü söylem olmadan sadece bilgiyle hareket etmemişlerdir. Bilge olan Tanrılardır, biz olsak olsak bilgi-sever, filozofos oluruz denmiştir. Felsefe kelimesinin kökünde bile bilge olan tanrıdır, insanlar bilgiseverdir vardır. Ama batı şark kurnazlığıyla bunu bilgi sever olarak anlatmaktadır. Eski Yunan söylemleri de Mısır söylemleridir. Yunan mucizesi yoktur. İnsanoğlunun düşünce hayatında geçirdiği evrimin bir halkasıdır Yunan düşüncesi ama batı şark kurnazlığıyla o halkayı alıp kendi kültürünü dahiyane olduğu şeklinde lanse etmektedir. "Çağının düşüncelerini çıkarırsan felsefeciye ait bir şey kalmazmış" o çağın düşünceleri diğer çağlardan o çağa tekabül etmiştir. Örneğin çağımızda sosyalizm kelimesi Marx'la endeksli bilinmekte sosyalizmin mucudi Marx'tır denmekte, fakat Marx'tan önce ve aynı dönemde birçok filozof sosyalizm söylemini bulmuştur. Düşünce ürünleri Aynştayn'ın foton'u bulması gibi tak ortaya çıkmaz, düşünce hayatının sürekliliği içinde algılanır. Filozof yalnız çalışır ama laboratuvarında tak diye deha gelip bir şey icat etmez, böyle icadı olan filozof yoktur. Düşünce hayatının o günkü olgunluğuna açıklık getirir. Felsefe'nin gelişimi bilim'in ve Sanat'ın gelişimiyle de ilintilidir. Bilimsel ve Sanatsal gelişimler felsefeyi etkilemekte, aynı şekilde felsefi gelişimde sanatı etkilemekte, üçü atbaşı birbirine bağımlı gelimektedir. Bir toplumda sadece felsefeciler gelişmiş, bilim adamı ve sanatçılar geridir diye bir şey yok. Birleşik havuzlar gibi birbirini tamamlamakta gelişip ya da geri kalmaktadır. Bir toplum özgün sanatçı ve bilim adamı çıkarırsa felsefeci de çıkarır. İyice bilinmelidir ki, Türkler felsefeyi batı ve doğu emperyal felsefeleri gibi ekonomi üzerine değil, sonsuzluk üzerine kurmuşlardır.

Türk felsefesinin islam sonrası ilk önemli metni Karahanlılarca yazılmış Kutadgu Bilig'tir. Yusuf Has Hacib'in 1069'da yazdığı eser bir siyasetname ve ahlak kitabıdır. Yine aynı dönemde 1074'de Kaşgarlı Mahmud Divanü lügatı Türk ile ortaya çıkmıştır. Türklerin, Batı felsefesiyle tanışana kadar İslam'a dayanan felsefeleri vardı. Felsefe, İslam dini içindeki bir etkinlikti ve Arapçaile yapılıyordu. İlk akılcı felsefe 9. yüzyılda Mutezile akımıydı. İslam felsefesi Farabi, el-Kindi, İbn Sina, Biruni ile Aristoculuğu tanıdı. 8.-13. yüzyıllar arasında Yunan filozofları tercüme yoluyla İslam felsefesine girdi. İslam felsefesi bu yüzyıllarda Kelamiye akımıyla akılcılığı din temelinde savundu. Bunlar da Eşariye ve Matüridiye olarak iki kola ayrıldılar. Osmanlı felsefesi geleneksel dini felsefeydi. Hukuk, siyaset, ahlak

²⁰ Bahaeddin Ögel, Türk Mitolojisi 2 Cilt, Türk Tarih Kurumu Yayınları

felsefeleri ve mistik felsefe bu okulların medreselerinde ve sufi akımlarda gelişti. Büyük ölçüde hüccetülislam Gazali'ye dayanıyor ve akılcı İbn Rüşd'ü dışarda bırakıyordu. Osmanlı yenileşme düşüncesi Katip Çelebi ile başladı. İctihad kapısının kapatılmış olmasıyla felsefi gelişme de durmuştu. Tanzimat dönemiyle Batılılaşmaya başlayan Türklerde modern felsefe ilk olarak askeri ve teknik alanlarda, medrese dışında kurulan yeni okullarda yerleşti. Yanyalı Esat Efendi yeni Aristocu çeviriler yaptı.²¹

19. yüzyıldaki yenileşme hareketlerinde Münif Paşa'yla başlayan Batı etkisi, Osmanlı aydınlarını üstün Batı siyaset ve bilimini memlekete uyarlamaya sevk etmiştir. Yeni Osmanlılar derneğinde toplanan Şinasi, Namık Kemal, Ziya Paşa, Ali Suavi, Agah Efendi, Ahmet Mithat Efendi, Ahmet Vefik Paşa Fransız düşünürlerinin etkisinde kaldılar, laik felsefenin ilk başlatıcıları oldular, bu aydınlar geç kalmış Osmanlı aydınlanmacıları ve ansiklopedistleriydi.

Batı dillerinden Türkçeye ilk çevrilen eser 1895'te Descartes'ten İbrahim Efendi'nin çevirdiği Ulumda Taharri ve Hakikate Dair Usul Hakkında Nutuk'tur. İlk pozitivist Beşir Fuat 1887'de intihar etmiştir. Abdülhamit döneminde Jön Türkler Batı felsefesini uyarlamaya çalıştılar. Ahmet Rıza ve Abdullah Cevdet, materyalist felsefe üzerine yazdılar. Meşrutiyetle birlikte gelen özgürlük ortamında ortaya çıkan Türkçü, İslamcı ve Batıcı düşünce akımları bu dönemde zengin düşünce ürünleri ortaya koydular. Maddecî, ruhçu, ahlakçı, ateist, Freudçu, enerjetik, Kantçı, sezgici, milliyetçi düşüncelerin temsilcileri Ahmet Şuayp, Suphi Ethem, Rıza Tevfik, Baha Tevfik, Celal Nuri, Filibeli Ahmet, Ziya Gökalp, Mustafa Şekip, Ahmet Naim, Ahmet Hilmi, Salih Zeki, İsmayıl Hakkı, İsmail Fenni, İsmail Hakkı İzmirli, Mehmet İzzet, Mehmet Ali Ayni, Mehmet Emin Erişirgil'di. Adında felsefe geçen dergiler çıktı: Felsefe, Felsefe Mecmuası, Yeni Felsefe Mecmuası, Ceridei Felsefiye, Felsefe İstılahatı Mecmuası, Felsefe ve İctimaiyat Mecmuası. Türk felsefecileri İslam ile Batı düşüncesi arasında kalmışlığın sorunlarını irdelediler. Felsefe sorunları din ve çağdaşlaşma tartışması temelindeydi.

Cumhuriyetten sonra yayımlanan ilk felsefe dergisi Felsefe ve İctimaiyat Mecmuası'dır (1927). Kurucuları Mehmet Servet ile Hilmi Ziya Ülken'dir. Kadrocular bir siyaset felsefesi geliştirmeye çalıştılar. Türk felsefesi gelişirken, Anadolu felsefesi olarak Sabahattin Eyüboğlu, Azra Erhat, Cevat Şakir'le ortaya çıktı, hümanizm gelişti.²² Nazilerden kaçarak Türkiye'ye gelen bilginlerden Ernst Von Aster felsefe tarihi dersleri verdi. Macit Gökberk, Halil Vehbi, Mazhar Şevket, Nusret Hızır, Haydar Rıfat, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Nermi Uygur, Takiyettin Mengüşoğlu, Bedia Akarsu, Hüseyin Batuhan,

²¹ Ayla Ödekan, Halil Berktaş, Ümit Hassan, Türkiye Tarihi Cilt: 1 Osmanlı Devletine Kadar Türkler, Cem Yayınevi

²² Mehmet Ölmez, Uygur Nesri, Türk Dünyası Edebiyat Tarihi, Cilt 4, s.129

http://turkoloji.cu.edu.tr/ESKI%20TURK%20DILI/mehmet_olmez_uygur_nesri.pdf

Önay Sözer, Cemil Meriç, Erol Güngör, Teoman Duralı, İsmail Tunalı, Necla Arat, Mazhar Şevket, Ioanna Kuçuradi, Suut Kemal, Afşar Timuçin, Orhan Hançerlioğlu, Selahattin Hilav, Bedrettin Cömert yeni akımları tanıttılar. Demokrasi döneminde Marksist felsefenin bütün klasikleri tercüme edildi, Varoluşçuluk, yeni pozitivizm, yeni Hegelcilik, yeni Kantçılık ve postmodern filozofların eserleri Türkçeye kazandırıldı. Son yıllarda liberal felsefenin temsilcileri de Türkçeye çevrildi.²³ Cumhuriyetin ilk döneminde Felsefe Cemiyeti, Felsefe Yıllığı, Felsefe Derneği kuruldu. 1974’de kurulan Felsefe Kurumu, 1979’da Türkiye Felsefe Kurumu adını almıştır. 1987’de Ankara’da bir dernek daha kurulmuştur: Felsefe Derneği. Adı Türk Felsefe Derneği olmuştur. Başta İstanbul, Marmara, Ankara, Hacettepe ve ODTÜ üniversitelerinde Felsefe Bölümlerinde akademik çalışmalar yapılmıştır.²⁴

Tasavvuf

“Haraseti Fikriye zemin ile mütenasıptır. O zemin milletin seciyesidir.” Yani, düşünceye dayanan kültür ortam ile uyumludur. O ortam ulusun yaradılışı, huyu, karakteridir. Mustafa Kemal Atatürk’ün kültürün düşünce üzerindeki etkisi hakkındaki bu tespiti ile bütün eylemlerin kaynağının düşünce olduğunu çarpıcı bir şekilde ortaya koymuştur. Düşünce kültür unsurlarını da yönetir. Düşünce bilgi ve deney birikimiyle şekil bulur. Meydana gelen düşünce, pratik yeteneği, beceri ve davranış özelliklerinin kaynağıdır. İslamiyet’le birlikte Türk düşünce yaşamında değişiklikler meydana gelmiştir. Çünkü yeni din ile birlikte Türkler, dini emirleri kendi değerleriyle uyumlu hale getirme lüksünü, yorum farkı ile tıpkı diğer mezhep ve tarikatların oluşumu örneğindeki gibi aşma yoluna gitmişlerdir. Türk – İslam bilimsel atılımı sonrasında yaşanan bu yorumsal inanç temelli değerler ile Türk tasavvufunun ve Türk-İslam hümanizminin doğuşu gerçekleşmiştir. (10. yy’lardan itibaren)²⁵

²³ Hüseyin Gazi Topdemir, Türk Düşünce Tarihi, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları

²⁴ Ayhan Bıçak, Türk Düşüncesi 1 ve 2, Dergah Yayınları

²⁵ Klasik Türk tasavvufunu altı akıma yaymak gerek:

1. Sırrı hikmet : ilk tasavvuf cereyanından Hoca Ahmet Yesevi ve halefleri gösterilir
2. Klasik mutasavvıflar: Necmettin Kübra, Nizami Gencevi, M.Celaleddin Rumi
3. Mütercimler: Heratlı Malik Bahşi, Gülşehri Süleyman, Mir Haydar Türk
4. Teşkilatçılar: Ahmet Yesevi, Bahaüddin Nakşibend, Sultan Veled, Hacı Bektaş, Eşref Rumi
5. Sırrı Edebiyat: Yunus Emre, Sinan Paşa
6. Sırrı Tefekkür: Bedrettin Simavi,
7. Erzurumlu İbrahim Hakkı, Bursalı İsmail Hakkı

İran tasavvufunun gayesi sanat iken, Türk tasavvufunun gayesi Ahlak’tır. Tasavvuf, Gazali’de şeriat, M.Arabi’de Vahdeti Vucud, Mevlana’da Aşk olarak yaşar.

İslam dininin, Göktanrı inancı, Şamanizm ve Türk töresi ile örtüşerek getirdiği paralel öğretiler, Türklerin İslamiyete geçişlerindeki hızlandırıcı nedenlerdir. Daha sonraki dönemlerde Türklerin İslam ordularında komutanlıklara getirilmesi, Selçuklu İmparatorluğu döneminde Türklerin İslamiyeti temsil yetkisine mazhar olmaları, Malazgirt Meydan Muharebesi ve Cihad-Gaza maneviyatlı muharebelerdeki Türk zaferleri, Arabistan dışı topraklarda zafer ve yurt tutma başarıları Türklerin dini konularda daha bağımsız düşünce üretmelerini ve İslamiyet'in Arabistan dışında da yaygınlaşmasını sağlamıştır.

Felsefe – Destanlar – Tasavvuf ilişkisi Üzerine

Milli destanlar, tarihi olayların tasvirinden ziyade milletin yüksek milliduygularını aksettiren, tamamıyla ve yahut az çok tarihe dayanan bir ideal alemi gösteren halk edebiyatı eserlerindendir.²⁶

Bütün dünya edebiyatlarında olduğu gibi Türk Edebiyatının da ilk örnekleri destanlardır. Türk edebiyat geleneği içinde "destan" terimi birden fazla nazım şekli ve türü için kullanılmış ve kullanılmaktadır. Eski Türk Edebiyatı nazım şekillerinden mesnevilerin bir bölümü ve manzum hikâyeler, Anonim edebiyatta ve Âşık edebiyatında koşma veya mâni dördlükleri ile yazılan veya söylenen ferdî, sosyal, tarihi, acıklı veya gülünç olayları tahkiye tekniği ile çeşitli üslûplarla aktaran nazım türüne ve bu yazıda ele alınan kâinatın, insanlığın, milletlerin yaradılışını, gelişimini, hayatta kalma mücadelelerini ve çeşitli olay ve nesnelerle ilgili sebep açıklayan ve Batı Edebiyatında "epope" terimiyle anılan eserlerin tamamı da Türk edebiyatı geleneği içinde "destan" adı ile anılmaktadır. Bütün dünya edebiyatlarının başlangıç eserleri olan destanlar, çeşitli konularda yaradılış hikâyeleri yanında, milletlerin hayatında büyük yankılar uyandırmış bir kahramanın veya tarih olayının millet muhayyilesinde ortak sembol ve ifadelerle zenginleştirilmiş uzun manzum hikayeleridir.²⁷ Destanlar bütün bir milletin ortak mücadelesini ortak değerler, kurallar, anlamlar bütünlüğü içinde yorumladığı ve yaşatıldığı toplumun geçmişini ve geleceğini temsil ettiği için dünya edebiyatının en ülkücü eserleri olarak kabul edilirler. Destanlar her zaman tarihî gerçekleri doğru biçimde nakletmezler.²⁸

Destanlarda tarihi olay ve kahramanlar milletin ortak bilinçaltının, vicdanının istek, beklenti, doğruları ve değerleri ile idealleştirilir, eski hatıralarla birleştirilerek tarihî gerçekmiş gibi anlatılırlar. Her milletin millî kimlik ve nitelikleri, ortak dünya görüşü, hatıra ve beklentileri

²⁶ Togan, Z.V., Türk Destanlarının Tasnifi, Türkiye Ansiklopedisi, Cilt 3, s.502-510

²⁷ Gökyay Orhan şâik, " Han-nâme" Necati Lugal Armağanı, Ankara 1968.

²⁸ Banarlı Nihat Sami, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul 1971.

yanında kusurları ve yanlışları da destanlarına yansır. Cihangirlik tutkusu, kuvvet, binicilik ve savaşçılık yanında verdiği sözde durma, acizlere ve mağluplara hoşgörü ile yaklaşma, yardımcı olma Türk destanlarında dile getirilen ortak değer ve kabullerdir. Türk destanları, kâinatın, insanın, kadının ve erkeğin yaradılışı, Türk milletinin doğuşu, çeşitli Türk devletlerinin kuruluş gelişme, çöküşleri, zafer ve yenilgileri gibi konularla beraber pek çok sebep açıklayıcı efsaneyi de içinde barındırır.²⁹ İlk örneklerinin manzum olduğu kabul edilen Türk destanlarından Kırgız Türkleri arasında yaşayan Manas destanı dışında bütünüyle günümüze gelebilen örnek bulunmamaktadır. Diğer Türk destanları çeşitli kaynaklarda özet, epizot, hatıra, kısaltılmış seçme metinler halinde bulunmaktadır.³⁰

Türk tarihine ana hatlarıyla bakıldığında Türk hayatı fetihlerle başlamış ve yeni toprakları yurt edinerek gelişmiştir. İlk anayurt olan Orta Asya hiç bir zaman terk edilmemiştir. Türk halkları ilk anayurt olan Orta Asya'dan itibaren dünya coğrafyası üzerinde geniş alana yayılmış ve bugün yedi Türk cumhuriyetinde, pek çok özerk topluluk da ve çeşitli devletlerin idaresinde azınlık halinde yaşamaktadır. Türk kültürü de tarih ve coğrafyadaki çok boyutluluğa paralel olarak çeşitlenmiş farklı seviye ve birikimlerle zenginleşerek ve farklılaşarak ancak ilk kaynaktan gelen ortaklıklarını sürdürerek günümüze ulaşmıştır. Bu sebeple Türk destanları da tarihî ve coğrafi çok boyutluluğun getirdiği dil ve kültür dairelerine paralel olarak çeşitlenmiştir.

Unutulmamalıdır ki, destanlar toplumsal felaketlerden sonra oluşur. Bu felaketler doğal afet olabileceği gibi savaşlar, göçler, hastalıklar yada soykırımlar da olabilir. Bu gelişmeler toplumlarda bir bilinç oluşturmuşlardır. Bu bilinç, sonraki nesiller üzerinde de bir algı oluşturup, nesiller üzerinde ortak algı yaratıp, toplumsal felaketlere karşı bir teyakkuz durumu oluşturur. Bu teyakkuz durumu ile nesiller, olası felaketlere karşı önlem alır yada yaşanan felaketlerde ortak bir bilinç ile hareket ederek kurtuluş mücadelesi verilir. **İşte bu bilinç oluşumu ve bunun nesillere aktarımı destanlar ve ütopya üzerinden gerçekleşir.**³¹

Atlantis ve Mu Kıtaları ütopyaları, Türklerin iki büyük ütopyalarıdır. Atlantis Tunguz Türklerinin, Mu ise Kıpçak Türklerinin ütopyalarıdır. Mu kıtası denilen bölge, Orta Asya'nın büyük bir iç deniz olduğu dönemde Güney Sibirya etekleriydi. Atlantis ise eski zamanlar iç deniz olan Orta Asya'dır. Ütopya ile Destanlar, toplumun genetik kodlarına ve bilinçaltına işlenir. Ve toplumlar, ütopya ve destanlar üzerinden örnek karakterler oluşturarak toplum hafızasında algı

²⁹ Bang W. - R.R. Arat, Die Legende von Oghuz-Kaghan, Berlin 1932. Türkçe çevirisi, Oğuz Kağan Destanı, İstanbul 1936.

³⁰ Ebulgâzi Bahadır Han, şecere-i Terakime, fotokopi, İstanbul 1937.

³¹ İnan Abdulkâdir, Tarihte ve Bugün Şamanizm, Ankara 1945.

meydana getiriyorlar.³² Toplumun fertleri, bir felaket, savaş yada kriz durumlarında kendine ütopya yada destanlardaki karakterleri seçerek onun gibi davranıp, tepkiler verirler. Örneğin Mustafa Kemal Atatürk, kendisine Bilge Kağan'ı örnek alır.³³

Asırlardır yabancıları olmadıkları Anadolu'ya asıl kalıcı ve tesirli akınlarını Malazgirt Zaferi'nden sonra daha da hızlandıran Türkler, yeni açtıkları bu topraklarda, kuruluşunu ve siyasî birliğini tamamladıkları Türkiye Selçukluları Devletini; daimî bir Türk ülkesi hâline getirerek, göç dalgaları şeklinde gelen Türk nüfus ve İslam dünyasından akın eden her seviye ve sınıftan insan için âdetâ bir çekim merkezine dönüştürmüşlerdir.³⁴

Türkiye Selçuklularının yükselişiyle birlikte yeni göç dalgaları birbirini takip etmiştir. Çünkü XIII. yüzyıl başlarında Hârizmşâhlar, Karahitaylar ve Büyük Selçuklu Devleti'nin yıkılması ve Moğol istilâsının İslâm âlemini bir sel gibi süpürmesi sonucunda buralarda, Türkistan, Horasan, Azerbaycan, İran gibi bölgelerde ve daha pek çok memlekette halk perişan hâle düşmüş, o devirlerde her bakımdan elverişli ve yegâne sığınak yeri durumundaki Anadolu'ya gelmişlerdir. Coğunluğu önceki yaşantı tarzlarına ve kültürlerine uygun sahalara yerleşmeyi tercih etmiş, bazen de iskân politikası çerçevesinde devlet eliyle gerekli görülen yerlere yerleştirilmişlerdir.³⁵

Anadolu'ya her kesimden gelip yerleşen bu kişiler, örf âdetleri ve sahip oldukları fikirlerle mevcut siyasî ve içtimaî yapıyı tesir altına aldıkları gibi devletin sağladığı imkân ve müsamaha ortamının da katkısıyla teşekkül eden dinî-tasavvufî, sosyal ve kültürel çevreden etkilenecek yeni oluşumları tetiklemişlerdir. Bu coğrafyanın İslâmlaşmasında önemli rol oynayacak pek çok âlim, şeyh, derviş, tarikat ehli, çeşitli dinî ve fikrî cereyanın taşıyıcıları, Türkiye Selçukluları arasında bazı etnik değişmelerin yanı sıra muazzam bir fikir canlılığıyla medenî ve siyasî uyanış hareketini başlatmışlardır. Özellikle Mâverâünnehir, Hârizm, Horasan ve Irak bölgesinden gelen mutasavvıf ve mütefekkirler, mensubu bulundukları akımları Anadolu'ya nakletmenin yanında yeni Sünnî ve gayri Sünnî eğilimli tarikatların ve tasavvufî cereyanların doğuşunda ve gelişiminde tesirli olmuşlardır.³⁶

İslâm medeniyetinde tasavvuf cereyanı, buna bağlı olarak da tarikatlar ve tasavvufî faaliyetler, sosyal hayat üzerinde en fazla etki bırakanıdır. Bu bakımdan bilhassa XIII. yüzyıldan itibaren bahsedilen sebeplerle Anadolu'da hızla yayılan tasavvufî hareketler ve teşekküller, Türkiye'nin dinî- içtimaî tarihinin

³² Ögel Bahaeddin , Türk Kültür Tarihi, Ankara 1962.

³³ Köprülü Mehmet Fuat, Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul 1928. ikinci baskı İstanbul 1982.

³⁴ O'leary, De Lacy, İslâm Düşüncesi ve Tarihteki Yeri, (nşr. H. Yurdaydın -Y. Kutluay), Ankara 1959

³⁵ Togan Zeki Velidi, Umumî Türk Tarihine Giriş, İstanbul 1946.

³⁶ Bkz. F. Köprülü, Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Ankara 1991, s.190vd; O. Turan, Selçuklular Zamanında Türkiye, İstanbul 1993, s.1vd; M.H. Yinanç, Anadolu'nun Fethi I, İstanbul 1944, s.168vd; Cl. Cahen, Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler, (nşr. Y. Moran), İstanbul 1994, s.155; A.Y. Ocak, "Anadolu", DİA, III, s.113vd.

en önemli konularından birini teşkil etmektedir. Dolayısıyla Türkiye Selçukluları dönemindeki Sünnî tasavvufî hareketlerin, yani Mevlevîliğin, Kâzerûnîliğin ve Rifâîliğin hatta bir ölçüde Ahiliğin, bunları etkilemesi hasebiyle de Melâmîlik ve Yesevîliğin muhtevasının, temsilcilerinin, Sünnî eğilimi ağır basan Mâverâünnehir ve Horasan sahasındaki dinî-tasavvufî hayatla bağlantılarının³⁷, Anadolu'daki tasavvufî, iktisadî, sosyal ve kültürel faaliyetleri ile günümüze kadar uzanan derin tesirlerinin, kısaca tarihçelerinin iyi bilinmesi gerekmektedir.³⁸

XIII. yy.ın başlarından itibaren Moğol istilas ve diğer sebepler yüzünden Mâverâünnehir, Hârizm, Horasan ve Irak bölgesinden Anadolu'ya gelip yerleşen ve çoğunluğu Türklerin oluşturduğu kitleler içerisinde bulunan Sünnî yönleri ağırlıklı âlim, şeyh, derviş ve tarikatların faaliyetleri, ikbal dönemini yaşayan Türkiye Selçukluları tarafından desteklenmiştir.³⁹Böylece Anadolu, yeni bir yurt olmanın yanında Türk-İslâm medeniyetinin pek çok unsurunun bu kişiler vasıtasıyla bölgeye taşındığı, çeşitli fikrî akımların, Sünnî ve gayri Sünnî eğilimli tarikatların doğduğu, buluşup kaynaştığı, rekabet ve mücadele ettiği, devletin ise onların da yardımıyla varlığını güçlendirecek zengin bir kültürel yapıyı teşekkül ettirmeyi başardığı bir yer olmuştur.⁴⁰ Bilinmelidir ki tasavvufun çekildiği bölgelerde, selefîlik yayılmıştır.

Türkiye'yi kısa zamanda, oldukça verimli ve ılımlı mahiyet arz eden bir tasavvuf ortamı hâline getiren bu güçlü yapı sayesinde, esasen cihat aşkıyla yanıp tutuşan dervişler; fetih, Türkleşme ve İslamlaşma vetiresinin tamamlanmasına önemli katkılarda bulunmuşlardır. Aslî görevlerinin bitmesi sebebiyle de yerlerini Mevlevîlere ve Melamilere bırakarak, yeni fütuhat alanlarına yönelmişlerdir.⁴¹

Büyük Selçuklu ve Türkiye Selçukluları dönemindeki Sünnî tasavvufî hareketlerin dinî-tasavvufî, iktisadî, içtimaî ve kültürel faaliyetlerinin muhtevası bilinmeden, Türkiye'nin yaşantı tarzının, dinî inanış, âdet, gelenek, görenek vb.nin hatta pek çok atasözünün kaynakları yeterince anlaşılamaz. Anadolu'nun tasavvufî gelişimi bilinmeden, Anadolu'nun fethinin, kısa sürede imar-iskân edilip Türk ve İslâm beldesi hâline gelmesinin, yıllarca süren Moğol işgaline rağmen Türkiye Selçukluları Devleti'nin uzun zaman

³⁷Bu konu kapsamında Sultan Baybars, Kurmay'ı ve dostu Osman El-Bundukdari'yi El-Ezher'i yeniden reorganize etmeye ve ilmi bir merkez haline getirmekle görevlendirmiş, El-Ezher, döneminin en büyük ilim merkezi haline gelerek Nizamülmülk'ün Nizamiye Medresesini geçmiştir.

³⁸Nitekim bu hususun önemine F. Köprülü, "Anadolu'nun XIII-XIV. asırlardaki dinî şartları ve bu şartlar dâhilinde inkişaf eden tasavvuf tarikatlarının mahiyeti hakkında kısa, fakat toplu ve vazih malûmata ihtiyacımız vardır." sözleriyle (Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu, Ankara 1994, s.95) dikkat çekmiştir. "Hatta aslına bakılacak olursa dinî tarih nokta-i nazarından, Anadolu'daki dinî hayatın gereği gibi incelenebilmesi için Oğuz Türklerinin yayılmış oldukları bütün Suriye, Irak, Azerbaycan ve Horasan sahasındaki dinî hayatın müstereken ele alınması gerekmektedir..." ifadeleriyle de ("Anadolu'da İslâmiyet", Dâru'l-Fünûn Edebiyat Fakültesi Mecmuası, S.4 (1338), s.284) nihai hedefi işaret etmiştir.

³⁹Fütüvvet Teşkilatı ve yapınınması ile Alp-Erenlik olgusu, bu konuda özel olarak incelenmesi gereken bir husustur. Özellikle Abu'l Hasan Herekani gibi Alperen büyüklerimiz hala feyz alınan zatlardır.

⁴⁰Konyalı, İbrahim Hakkı, Karaman Tarihi, İstanbul 1967

⁴¹Hammer, Von, Osmanlı Tarihi I, (nşr. M. Çevik - E. Kılıç), İstanbul 1989

ayakta kalabilmesinin, kısaca Anadolu Türklerinin dinî ve siyasî tarihinin dolayısıyla Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda da etkili olan dinî amillerin anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.⁴²

İslamiyet 3 farklı yoldan anadoluya girmiştir. Fıkhi (Hukuki) olarak Kadiri – Nakşi tarikatları ile girmiştir. Bu tarikatlar dinin şekli kısmını öğretmişlerdir. Yesevilik ve Bektaşilik ile dinin irfan kısmı anadoluya girmiştir. Halk yeseviliği ve bektâşiliği töre bilinci kapsamında yaşayarak örnek insan olarak bu iki irfani değeri yaşamıştır. Yesevilik ve Bektaşilik kültürden beslenir. Yesevilik Kadiriliğin ve Bektaşilik de Nakşibendiliğin tasarruflarıdır. Bu ikisinin ilim alanındaki tasarrufları ise Mevlevilik ve Melamiliktir. Felsefi ilmi yaparlar. Tarihteki destanlardan beslenirler. Tasavvuf felsefesi ile sufizm'den ayrılırlar. Yaşayış biçimi halini alırlar.

Mevlana ile dönemin Nakşi-Bektaşî-Melami kolunun bir uzantısı olan Ahilik ve onun piri Ahi Evren arasındaki mücadeleyi bilmeden, Anadolu'nun toplumsal ve tarihsel kodlarını okumak mümkün değildir.

Öncelikle Mevlana'ya, Ahi'ler ve Tunguz Türklerince isnat edilmiş bir suç olan Moğol ajanlığı konusuna değinerek ve bu iddiayı çürüterek başlamak istiyorum. Mevlana'nın büyük hürmet ve muhabbet beslediği gayet iyi bilinen iki büyük mutasavvıf vardır; babasının da yakın dostlarından olan Kübreviye tarikatının piri Necmeddin Kübra ile Mantık'ut Tayr müellifi Ferideddin Attar. Mevlana'nın bu iki zata olan bağlılığı eserlerinde yazdıkları ile de sabittir. Hem Necmeddin Kübra hem de Ferideddin Attar'ın Moğol askerleri tarafından şehit edildikleri ve Mevlana'nın onların şehadetlerinden dolayı müteessir olduğu meşhurdur. Bu sebeple Mevlana'nın Necmeddin Kübra'yı ve Ferideddin Attar'ı şehit eden Moğolları desteklemesi ve onlar için çalışması mümkün değildir. Gerek Mevlana, gerek Şems-i Tebrizi eserlerinde, Moğol istilasının Müslüman emirlerin adaletsizlikleri ve halkın günahlarından kaynaklanan bir bela ve musibet olduğu görüşünü ifade ederler. Mevlana ve Şems-i Tebrizi'nin, Moğol istilası ve idaresinden bela ve musibet diye bahsetmeleri onları desteklemediklerinin delilidir.

Mevlana ve etrafındakilerin Baba İlyas Horasani liderliğindeki Türkmen şeyhlerinin isyanına katılmaması, onlara cephe aldıkları anlamına gelmez. Tarihi bir hakikat olarak Şeyh Edebalı ve Hacı Bektaş Veli de bu isyan hareketine katılmamışlardır. Mevlana, Hacı Bektaş Veli ve Şeyh Edebalı'nın bu harekete katılmamaları, hareketin amaçlarını paylaşmadıklarını değil, yöneme ve zamanlamaya dair muhalefetlerini gösterir. Babailer İsyanı'nın hazin neticesi, isyana katılmayanları haklı çıkarmıştır.

⁴² Gölpınarlı, Abdülkâki, Mevlâna'dan Sonra Mevlevîlik, İstanbul 1953

Mevlana ile Ahi Evran arasında var olduğu ileri sürülen husumete gelince, bu ayrılık ve husumetin temeli Kıpçak Tunguz mücadelesine dayanmaktadır. Bilinen çalışmalarda ise Mevlana'nın babası Baha Veled ile Ahi Evren'in hocası Fahrüddin-i Razi arasında Horasan'da cereyan eden mücadelenin Anadolu'daki uzantısıdır. Bazı yazarlar bu mücadeleyi Akliyecî alimlerle Sezgici alimler arasındaki mücadelenin Anadolu üzerindeki tecellisi olarak okumaktadırlar. Bu mücadelenin bir diğer yönü de Mevlana'nın hocası Şems-i Tebrizi ile Ahi Evren'in hocası ve kayın pederi Türkmen Şeyh Evhadüddin Hamid el-Kirmanî⁴³ arasındaki tasavvufî meşrep farklılığından doğan ihtilafa dayanmaktadır. Şems-i Tebrizi'nin⁴⁴ öldürülmesinde bu iki şeyh arasındaki dini-tasavvufî ve felsefî görüş ayrılığının önemli bir payı bulunmaktadır.

Bilindiği gibi tasavvuf yolunda ilerlemek için belli manevî makamları geçmek gerekir. Mutasavvıflar, bu yolda ilerlemek, ruhi olgunluğa ermek için ve gerçek bilgiye ulaşmak için "Seyr-i Suluk" (Ruhanî Yolculuk) adı verilen manevî yolculuğa, nânanarak bunun uygulamalarında bulunmuşlardır. Bu yolculuğun uygulanışında da iki metod belirlenmiştir: Seyr-i Suluk-i Enfusi ve Seyr-i Suluk-i Afaki. Enfusi metod içe dönüktür, Afaki metod dışa dönüktür. Mevlana ve hocaları birinci yolun saliklerindendir. Afaki yolu ise salikleri Ahi Evren ve hocalarıdır. Bu iki metodun temsilcileri birbirleriyle mücadele ve rakabet halinde bulunmuşlardır.

Türk bilim çalışmaları üzerinden Yüksek Türk Felsefesinin büyüklüğü ve zenginliğini birkaç örnek ile anlatacak olursak, Doğu Göktürk Devleti İşbara'nın Roma elçilerine verdiği cevap gerek bilim gerekse yüksek devlet adamlığı kapsamında naçiz bir örnektir. "O Romalılar siz değil misiniz ki on dille konuşursunuz ve herkesi aldatırsınız? Siz Romalılar niçin bizim elçilerimizi Kafkaslar üzerinden Bizans'a götürüyorsunuz ve Roma'ya gidilecek başka yol yoktur diyorsunuz? Yani biz, yollar geçilmez, her taraf arızalı, dağlık taşlık zannedelim de Roma İmparatorluğuna hücum etmeyelim mi? Böyle düşüneceğimizi mi sanıyorsunuz? Fakat biz Dinyeper nehrinin nerede bulunduğunu, Tuna'nın nereye aktığını iyi biliriz" bu yüksek düşünüş ve bilimsel bilgiye vakıf olmayı, Türklerin, demir ve metal madenlerin yer kabuğuna

⁴³Evhadüddin-i Kirmanî, Rüknuddin es-Sücasî'nin (607/1210) müridi olup, onun elinden hırka giymiştir. Rüknuddin de Kutbuddin el-Ebherî'nin (577/1181) halifesidir. Evhadüddin'in Menakibnamesinde Kutbuddin-i Ebherî'nin birçok ilim ve fenlerde derin bilgiye sahip olduğu bildirilmektedir. Kutbuddin-i Ebherî de Zeynüddin Ebü'n-Necib es-Sühreverdî'nin (562/1166-67) önde gelen halifelerindendir. Bu Ebü'n-Necib-i Sühreverdî, Şihabüddin es-Sühreverdî'nin amcası olup, fakîh, muhaddis ve devrinin ünlü mutasavvıflardandır. Abdulkadir el-Geylanî ile muasır olup, kendi adıyla anılan ve Bağdad'ın doğu yakasında bulunan medresesinde talim ve tedris ile uğraşıyordu. Pek çok tabakat ve meşayih kitaplarında ona yer verilmiştir. Muhtelif eserleri vardır.

⁴⁴Şems-i Tebrizi Kayseri doğumlu bir kalenderî şeyhidir. Mevlana ile arasındaki ilmi ilişkiyi bir ilahî aşk olarak anlatan Mevlana'nın oğlu Sultan Veled'dir. Sultan Veled'in bu uslubu benimsemesinin sebebi olarak, Mevlana ölümü sonrası, Mevlevîlerle Ahiler arasındaki düşmanlığı bitirme girişimi olduğu bilinmektedir. Şems-i Tebrizi'yi de Ahi Evren ve yakınları öldürmüştür. Mevlana ile Moğollar arasındaki bağlantıyı kuran, Şems'tir. Şems ise Kalenderilerin Moğollar ile olan yakınlığı sayesinde bu ilişkiyi kurdurabilmiştir. Moğollar'dan kastettiğimiz ise, Anadolu önlerine gelene kadar Moğol ordusunun yönetimi ve idaresi Kıpçak komutanlarına geçmiştir. Dolayısıyla Mevlana ile Moğollar'ın buluşması, iki Kıpçak kolunun buluşması gibidir.

en yakın olduğu yer olan Orta Asya'da çıkararak işlemeleri ve üretim araçları haline getirmeleri, birlik olarak devlet bilincinin temellerini atmaları ancak yüksek düşünüş ve bilim ile mümkündür.

Tıp alanında Ali Bin Abbas(?-994) 1000 sene önce ilk kanser ameliyatını yaparken, Ammar(11.yy) ilk katarak ameliyatını gerçekleştirmiştir. Abu'l Kasım El Zehravi'nin (939-1013) bulduğu ameliyat yöntemleri ve 200 civarında bulduğu ameliyat aleti hala kullanılmaktadır. Ali Bin Abbas ilk defa kılcal damar sistemini bilim camiasına anlatan kişidir. Batı dünyasının büyük hekimi Hipokrat'ın doğum olayı görüşünü kökünden yıkmıştır. İb'nüs Nefis (1210-1288) küçük kan dolaşımını bulan bilimadamıdır. İbrahim Hakkı Erzurumi (1703-1780) Marifetname isimli eserinde insan fizyolojisi ve anatomisinden bahsederek, batı dünyasındaki tabuları yıkan isim olmuştur. Maaşallah (?-815), Battani (858-929), Ebul Vefa (940-998), İbni Yunus (?-1009), Beyruni (973-1051), Cabir Bin Eflah (12.yy), Necmeddinü-l Mısri (13.yy), Bitruci (13.yy), Kadızade Rumi (1337-1430), Uluğ Bey (1394-1449), Ali Kuşçu (?-1474), Takiyyüddin Er Raşid (1521-1585), İbni Rüşd (1126-1198), Nasirüddin Tusi (1201-1274) vb.. birçok Türk astronom çağının ilerisinde ve batı ve doğu dünyasına örnek ve temel teşkil edecek büyük çalışmalar gerçekleştirmişlerdir.

Cabir Bin Hayyan (721-805) atom bombasının fikir babasıdır. Maddenin en küçük parçası atomun parçalanabileceğini 1200 sene önce söylemiştir. İbni Sina (980-1037), İbni Baytar (1190-1248), Dinaveri (815-895) avrupanın karanlık dediği ortaçağ'ı aydınlatan büyük botanikçilerdir. Coğrafya alanında İmam-ı Azam Ebu Hanife (?-767) 'El-Mukafekat' isimli eserinde yeryüzünün bir top gibi yuvarlak olduğunu belirtmiştir. Muhammed bin Musa (9.yy) dünyanın çevresini ölçen üç kardeşten biridir. Ebu Maşer (785-886) med-cezir olayını ilk keşfeden bilginidir. İbni Havkal (10.yy) ve İstahri (10.yy) coğrafya kitabı yazan büyük alimlerdir. Mes'udi (?-956), dünyaya depremlerin oluş sebeplerini bilimsel metodolojiyle anlatan ilk bilim adamıdır. Eserlerinden yel değirmenlerinin Türk-İslam coğrafyasında doğduğu anlaşılmıştır. Beyruni (973-1051) "Coğrafya" adlı eserinde Ümit Burnu, Amerika ve Japonya'nın varlığından bahseden ilk bilim adamıdır. Bu C.Kolomb'un keşfinden 5 asır öncesini işaret eder. Çağının büyük alimidir. İbn-i Rüşd, Sabit Bin Kurra, İbni Sina, Kazvini, İbni Macit ve Katip Çelebi'nin coğrafya üzerine eserleri, Avrupa'daki endüstriyel gelişmelerin doğuşunu tetikleyen eserler olmuştur. Öyle ki aynı zamanda bir denizci olan İbni Macit'in (15.yy) eserlerinden faydalanan ve rehberliğinde ilerleyen Vasco Da Gama, Hindistan'a ulaşmıştır. Piri Reis (16.yy), Koca Murat Reis (16.yy, Kanarya adalarına sefer yapmıştır), İbrahim Efendi (18.yy, Osmanlı İmparatorluğunda İlk denizaltıyı yapmıştır), Karamürsel Bey (14.yy), Kemal Reis (15.yy), Seyyid Ali Reis (16.yy), Turgut Reis (15.yy), Salih Reis (16.yy), Küçük Murat Reis (17.yy), Küçük Hüseyin Paşa (1758-1803), Barbaros Hayrettin Paşa (1478-1546, modern anlamda ilk denizcilik okulunu kurmuştur), Çaka Bey(11.yy, İlk

Türk Amiralı) gibi büyük denizciler Türk milletin bağrından çıkmıştır. Kaşgarlı Mahmud (11.yy), İdrisi (12.yy), Mürsiyeli İbrahim (15.yy), Piri Reis (16.yy) Türklerin yetiştirdiği büyük haritacı bilimadamlarıdır.

Hazini (7.yy), Fergani (9.yy, ekliptik meyli ilk tesbit eden bilgin), Farabi (9.yy, ses olayını fizik bilimi kapsamında ele alan ilk bilgin), İbni Heysem (965-1051), Ömer Hayyam (?-1123, Binom ve Newton formülünü bulan bilgin), Kindi (9.yy), Kemaleddin Farisi (?-1320), Şihabettin Karafi (13.yy) ve İbni Sina önemli fizikçiler olarak bilim tarihindeki yer etmişlerdir.

İbni Firnas (?-888) Wright kardeşlerden 1000 sene önce ilk uçağı yapıp uçmayı gerçekleştiren bilim adamıdır. Hezarfen Ahmed Çelebi (17.yy) havada uçan ilk Türk ve planörcülüğün öncüsüdür. IV. Murat zamanında yaşayan ünlü Türk mühendisi Lagari Hasan Çelebi tarafından yapılmıştır. Lagari Hasan Çelebi, 1633 yılında; Sarayburnu'nda düzenlenen şenliklerde ilk uçuş denemesini neticelendirdi. Bu netice ilk insanlı roketin icadı ve ilk roketli uçuş denemesi olarak kabul görmektedir.

9.yy'da Bağdat'ta ilk daimi rasathane kurulmuş, aynı dönemde Fas'ta Karaviyyin Camii Medresesi kurulmuştur. Mısır-Kahire'de El-Ezher Camii Medresesi 972 yılında, 11.yy'da da Dar'ul Hikmet ilim müesseseleri kurulmuştur. Endülüs'te 10. yy'da Kurtuba Medresesi ise Avrupa'da Rönesans'ın bilim kaynağı olmuştur.

Sıfır rakamını bulan ve ilk cebir kitabını yazan Harizmi'yi (780-850) görmezden gelmek bilime ihanettir. Yunan ve Latin kültürü çökerken, Türk elitlerinin desteğinde Türk-İslam hinterlandı, 9.yüzyılda olağanüstü bir devrim yaptı. Düşünsel ve bilimsel gelişmelere kaynak oldu. Bu durum, siyasi birliktelik, merkezi otoritenin oluşması, kurumlaşma, ticaretin gelişmesi, kentleşme, ulaşım, silahlanma, teknoloji, sosyal düzenlemeler gibi atılımların yolunu açtı. Edebiyat-sanat bunun dışında değildi. Müslüman alimler ardı ardına buluşlar gerçekleştirdi. Batı ortaçağını yaşarken Doğu'da erken Rönesans rüzgârları esiyordu. İbni Türk 9.yy'da cebirin temelini atmış, Ebu Kamil Şuca 10.yy'da Avrupa'ya matematiği öğretmiştir. Ebul Vefa 10.yy'da Trigonometri alanında deha sahibi bir matematikçi ve astronomi bilgini olan Vefa, Trigonometrinin altı esas oranı arasındaki trigonometrik ilişkileri ilk defa ortaya koymuştur. Bu oranlar günümüzde aynen kullanılmaktadır. Gıyaseddin Cemşid 15.yy'da ondalık keserlerle ilgili ilk eseri yazmıştır.

Akşemseddin (1389-1459), PAsteur'den 400 yıl önce mikrobu bulan bilim adamıdır. Kambur VESim (?-1761) verem mikrobunu Robert Koch'dan 150 sene önce keşfetmiştir. İbni Heysem (965-1051) optik biliminin kurucusu kabul edilir.

Mimaride Türklerin 6000 yıldır kullandıkları kurgan geleneği ve Gök kafes'i simgeleyen kubbeli mimariler, bugün hala kullanılmakta ve mimari şaheserler olarak dünya sanat tarihindeki yerlerini

korumaktadırlar. Science isimli bilim dergisinin gerçekleştirdiği bir araştırmaya göre Türk sanatçıların çinilerde kullandıkları geometrik desenlerin formülünü batılı matematikçiler 500 yıl sonra ancak çözebilmişlerdir. Çini ve Ebru sanatı, dünyanın gıpta ile baktığı büyük sanatsal eserler olarak yer etmişlerdir. 1630-1652 yılları arasında yapımı tamamlanan Tac Mahal, dünyanın yedi harikasından biri olarak kabul edilmiştir. Sultan Şah Cihan, Mimar Sinan'ın talebelerini istanbuldan davet ederek Türk mimarlara yaptırmıştır.

Mehter, dünyanın çok sesli ilk korosudur. Mehter'den aldıkları feyz ile avrupanın büyük bestecileri ve klasik müzikçileri olarak bilinen Mozart, Beethoven, Brahms, Verdi, Wagner eserlerini ortaya koymuşlardır.

İbni Haldun (1332-1406) tarihi ilim haline getiren sosyolojiyi kuran alimdir. Tarih felsefesi yapmış, büyük bir sosyolog ve şehir bilimcisi olarak tüm dünyaca kabul görmüştür.

Huneyn Bin İshak 9.yy'da göz doktorlarının piri kabul edilen bir bilgidir. Kızıl ve Kızamık hastalıklarını keşfeden Sabit Bin Kurra (?-901), Cüzzam hastalığını tedavilerini ve sebeplerini 1000 sene evvel açıklayan İbni Cessar(?-1009), Veba'nın bulaşıcı hastalık olduğunu bilimsel yöntemlerle açıklayan İbni Hatip(1313-1374)'i görmezden gelmek ve hatta bilmemek çifte standarttır.

İbni Fazıl (739-805) 12 asır önce kağıt fabrikasını kuran ilk devlet adamıdır. İbni Karaka (?-1100) 900 yıl önce ilk torna tezgahı yapan bilgidir. Cabir Bin Eflah 12.yy'da çubuklu güneş saatini bulan ilk bilim adamıdır. Cezeri (1136-1206) ilk sistem mühendisi, ilk sibernetikçi, elektronikçi ve bilgisayarın babası kabul edilmektedir. Türk-İslam alimler, Pusula'yı icat ettikleri gibi su basıncı yerine ağırlıkla çalışan saatleri de ilk defa bulan alimler olmuşlardır.

Müslümanlar, İslam dinamizmiyle kısa zamanda büyük askeri fetihlere çıktı. Roma ve Bizans zulmünden kaçan halklar kurtuluşu, "eşitlik", "özgürlük", "kardeşlik", "adalet" vaat eden Türk-İslam Yüksek Felsefesinde buldu. Bu süreç Selçuklu ve Osmanlı toprakları hariç dört asır sürdü. İktidarı elinde tutan Arapların, "öteki halkları" küçümseyen tavrı, toplumsal sınıfların isteklerine yanıt vermemesi, onları refaha ortak etmemesi, yani zenginliği paylaşmak istememesi sorunlar çıkardı. **Özellikle Ebu Sufyan ve ailesinin islam coğrafyasında islam hukukuna uymayan yönetim gelenekleri uygulamaları, bunlara bir de Moğol istilas eklenince, Arap yönetimi, yoksul mazlumları baskı altında tutmak için sertleşti, gericileşti. "Zararlı düşünceyle" yani kuşkuculukla/soru'yla mücadeleye başladı. Hz. Muhammed'in, "Bilim adamlarının mürekkebi şehitlerin kanından daha kıymetlidir" sözü unutturuldu.** Bilim adamları, kitaplar, kütüphaneler, ilim merkezleri inancı sarsacak kötülüğün kaynağı olarak görülmeye ve bu kurumlar yok edilmeye, yakılmaya başlandı. **Hz.Muhammed'in sosyo-politik**

ve iktisadi görüşlerini içeren ve adına İrca denilen çağdaş islam düşünürlerinin yazdığı kitap ortadan kaldırıldığı gibi, destek veren bilim adamları şehit edildi.⁴⁵

Türk-İslam medeniyetinin uygarlığa katkıları görmezlikten gelinerek tarih yazılamaz. Bağdat, Endülüs, Sicilya, Şam, Semerkand, Horasan, Kahire, Herat gibi İslam'ın bilim merkezleri inkar edilebilir mi? Cahız (776-869), El Kindi (801-866), Razi (865-925), Farabi (870-950), Biruni (973-1051) İbn-i Sina (980-1037), Ömer Hayyam (1048-1131), İbn-i Rüşd (1126-1198), Nasreddin Tusi (1201-1274) ve yüzlerce Müslüman düşün adamı nasıl görmemezlikten gelinebilir? Rönesans ortalarına kadar Avrupa'da yazılmış bütün aritmetik kitaplarının kaynağı Harezmi'nin (780-850) "Hesab-ı Hindi'si değil mi? İnsanlık, ondalık kesirler sistemini Gıyaseddin Cemşid'den (1380-1437) öğrenmedi mi? Trigonometriyi bütün esaslarıyla Ebu'l Vefa Buzcani (940-998) yeniden kurmadı mı? Matematikte devrim yaratan "sıfır"ı 976'da Muhammed bin Ahmed keşfetmedi mi? Modern optiğin ilk tohumlarını İbn-i Heysem (957-1029) atmadı mı? "Alkool" sözcüğü bile Doğu'dan Batı dillerine geçti. Sadece bir tek sözcük değil dillerine geçen; kimya, cebir, ziraat, botanik, narenç, zafran, suda, kutun, nilüfer, şerap ve yüzlercesi... Avrupa, katarakt, çiçek ve kızamık hastalığını ilk kez Müslüman alimlerden okudu; cerrahi müdahalelerde uyuşturucu kullanmayı, yüksek ateşi soğuk su banyosuyla düşürmeyi, damardan kan akıtma gibi tedavi yöntemlerini Müslüman tıp adamlarından öğrendi. Bugün sıklıkla dile getirilen, "insan bedeninin doğal iyileştirici yeteneğini" ilk keşfedenler de Müslüman tıp adamları değil miydi? İçi delik iğneyi 1256'da Al Mahusen'in bulduğu gerçeği reddedilebilir mi? Şam'da 1298'de ölen İbn-i Al Nafis, Portekizli Servet'e atfedilen kan dolaşımı sistemini ondan 300 yıl önce keşfetti. Modern sosyolojinin kuruluş yolunu İbn-i Haldun açmamış mıdır? Taberi'siz (839-922), Mesudi'siz (ö 956), İbn-i Miskeyf'siz (ö 1030) tarih yazılabilir mi?⁴⁶

Türk Yüksek Düşüncesinde, devlet ve dünya hakimiyeti mefkuresindeki felsefe emperyal yöneticiliktir. Batı ve Doğu emperyalleri ise emperyal sömürücü rolünü benimsemişlerdir. Onlar gittikleri her bölgenin doğal değerlerini ve zenginliklerini ülkelerine taşırlarken, Türkler gittikleri

⁴⁵ 13'üncü yüzyıl başında İslam aydınlığı çöktü. İbn-i Sina, İbn-i Rüşd, Farabi, dogmatizme önderlik eden Eş'ari-Gazali düşüncesine yenildi. Akli ilimler karşısına nakli ilimler (dinsel bilimler) ile çıkan Eş'arilik kazandı. Onlara göre akıl, hedef alınan mutlak hakikate ulaşmakta yetersizdi; aklın yerini sezgi, gönül almalıydı. İnanç ile aklı uzlaştırmak isteyenlere kafir denmeye başlandı. Ömer Hayyam gibi düşünürler bile Müslüman olduğunu ispat için, çalışmalarını bırakıp hacca gitti. Gerçeğin peşinden koşan İbn-i Rüşd eve hapsedilip gözetim altında tutuldu. Sonuçta, Doğu, "aklını" kaybetti; aydınını katletti ve -Samir Amin'in deyişiyle- kuşkuculuğun yerini Hinduculuktan esinlenen çilecilik aldı. İslam coğrafyası, rasyonel düşünceden kopan, bilgiyi aramayan ve zaten bilginin ne işe yaradığını anlamayan, basit yorumlarla yetinen, kaba biçimsel kalıplara boyun eğen, cahiliye dönemi inançlarını sürdüren hoşgörüsüz gericielerin elinde kaldı. Düşünceye, bilime düşman dinciler ve onların koruyucu iktidarlara yüzünden aydınlanmacı İslam, feodalizm bataklığına saplanıp kaldı. Batı ise, Müslüman alimlerden öğrendiğini hayata geçirdi; inanç ile bilgi arasına kesin bir ayırım koydu; kuşkuculuğun, çeşitliliğin, açık görüşün ve tartışmanın hoş görüldüğü Rönesans'ı kurdu. Coğrafi keşiflere imza attı. Kristof Kolomb'un 1498'de Haiti'den yazdığı mektuba göre, Amerika'nın keşfi İbn-i Rüşd'ün kaydedtiği bilgiler sayesinde gerçekleşti. Uluğ Bey'in hazırladığı dünya haritasının kaşif kaptanlara rehberlik ettiğini bilmeyen mi var?

⁴⁶ Yalçın, S., <http://sozcu.com.tr/2014/yazarlar/soner-yalcin/hurafeci-erdogan-652884/>, (26.11.2014)

bölgeye yatırım yaparlar. Doğu emperyalizmi kendi vatandaşını sömürür. Batı emperyalizmi ise – Mısır-Roma-Aztek-İnka-Maya..dahil- kölecilik yoluyla başka milletleri sömürür. Biz Türkler ise sahip olduğumuz toprakları kendi mülkiyetimiz olarak gördüğümüz için halkı vergilendirir, bu yoldan gelen kazancın büyük bölümüyle o bölgeye yatırım yaparız. Aramızdaki felsefe farkı budur.

En geniş topraklarda tarih boyunca biz Türkler yaşadığımız için, tüm kültürlere, medeniyetlere en saygılı ve en uzlaşmacı felsefe de bizdedir.

Türkleri göçebe ve yağmacı olarak suçlayarak karalamaya, medeniyetlerini göz ardı etmeye ve tarihten silmeye çalışan batı ve doğu emperyal güçleri, Türkleri sanatsal bir eser bırakmamış olmakla da itham ederler. Ve bunu kanıt olarak gayri medeniliğin bir göstergesi sayarlar. Güneş balçıkla sıvanmaz. Türkler, yüksek felsefeleri gereği diğer milletlere ve doğaya duydukları saygılarından bark'larını (Ev'lerini) ahşaptan ve kil topraktan yaptıkları için yapıları çok uzun yıllar dayanmadı. Göçebe değil Göçmen olan Türkler, gittikleri yerlere kültürlerini ve medeniyetlerini de götürmüştür. Bunun en bariz kanıtı da Mançurya'dan Alplere kadar olan geniş coğrafyalarda Türklerin ölümden sonraki yaşamda da kalıcı olsun diye diktikleri Bol Bol'lardır. (Balballardır)

Türk Yüksek Felsefesinin uhreviyeti ve beşeriyeti anlama çalışmalarını görmezden gelmek, zulüm üzerine medeniyet inşasına girişen batı ve doğu emperyalistlerinin mesaisi haline gelmiştir. **Çin Türk piramitlerinin üzerini toprakla örterek gizleme gayretine girerken, batı dünyasında latin ve yunan felsefesi üzerinden inşaaya çalıştıkları medeniyetlerinin türk felsefesinden esinlenerek ve temel alınarak ortaya çıkan çalışmalarını kabul ettirme derdine düşmüşlerdir. 11.yy'da Beyruni'nin ve 12.yy Fahreddin Razi'nin Mefatihü'l-gayb isimli büyük tefsir eserinde, dünyanın dönüşünü avrupa'lı bilim adamlarından (Kopernik, Galilee) 500 yıl önce söylemişlerdir.**

Batı ve doğu felsefelerinde düşünürler olayları yada olguları sadece tespit noktasında çalışmalar gerçekleştirirken, Türkler tespit ve çözümsel odaklı eylem noktasında çalışmalar gerçekleştirerek sadece yaşadıkları coğrafyaya değil dünyaya bir değer katmışlardır.

İslamiyet'in Anadolu da Fıkhi (Hukuki) olarak Kadiri – Nakşi tarikatları ile girdiğini ifade etmiştir. Bu tarikatlar dinin şekli kısmını öğretmişlerdir. Yesevilik ve Bektaşilik ile dinin irfan kısmı anadoluya girmiştir. Halk yeseviliği ve bektaşiliği töre bilinci kapsamında yaşayarak örnek insan olarak bu iki irfani değeri yaşamıştır. Bu iki irfani gelenek ile gönüller kazanılmıştır, islam hukukundaki cihad Arap emperyalizmi gibi maddi değil Türklerin has yorumuyla 'manevi cihad' temelinde gönüller kazanılarak islam yayılmıştır. Türkler dini ve inanç olgusunu zulümle ve zorla değil, dini gönüllü bir kabul ve yürekten

gelen bir samimiyetle yaşanan bilinçli bir tercih olarak yaşanması gerektiğini düşünürler. İşte bu yüksek felsefe'yi Yesevilik ve Bektaşilik kültürlerinden beslerler. Yesevilik Kadiriliğin ile Bektaşilik ise Nakşibendiliğin halk felsefesi neşridir. Bu ikisi ilim ve yaşayış alanında ise Mevlevilik ve Melamilik olarak vücut bulmuştur. Felsefe ilmi yaparlar. Tarihteki destanlardan beslenirler. Tasavvuf felsefesi ile sufizm'den ayrılırlar.

Mevlana ile dönemin Nakşi-Bektaşî-Melami kolunun bir uzantısı olan Ahilik ve onun piri Ahi Evren arasındaki mücadeleyi bilmeden, Anadolu'nun toplumsal ve tarihsel kodlarını okumak mümkün değildir. Anadolu'nun kodlarını da bilmek için Kıpçak-Tunguz mücadelesi olarak Türk Kültür ve Karakterini bilmek gerekir. Kültür ve Karakter kapısını da Türk Bilinci anahtarı ile açabilirsiniz.